

TAŞIYICININ YÜKLEMENİN İŞLETME GÜVENLİĞİNE UYGUN OLARAK YAPILMASINI SAĞLAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ^(*)

Dr. Ahmet Batuhan OYAL^(**)

Öz

Mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda eşyanın yüklenmesi ve boşaltılmasına ilişkin açık bir düzenleme öngörülmemiştir. Yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun yapılmaması veya yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmaması gerek taşınan eşyada gerekse taşıyıcının veya üçüncü kişilerin can ve malvarlığı unsurlarında önemli zararlara sebep olmaktadır. Kanunî bir tanımı bulunmayan taşıma güvenliği ve işletme güvenliği kavramlarının doğru şekilde tanımlanması, meydana gelen zararlardan doğan sorumluluğun koşullarının ve kapsamının belirlenmesi bakımından önem arz eder. Ayrıca uygulamada çoğunlukla taşıyıcının sürücüsünden yükleme veya boşaltma yardımcı olması istenmektedir. Bu gibi durumlarda sürücünün kusurundan ötürü yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmaması nedeniyle doğan zararlardan sorumluluğun tespiti çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada, taşıma güvenliği ve işletme güvenliği kavramları tanımlanmaya çalışılarak, yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıma veya işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmaması nedeniyle meydana gelen zararlardan doğan sorumluluk incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Taşıma Güvenliği, İşletme Güvenliği, Eşya Taşıma, Yükleme ve Boşaltmadan Doğan Sorumluluk.

(*) Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 23.09.2022 - Kabul Edildiği Tarih: 09.11.2022.

Atıf Şekli: Ahmet Batuhan Oyal, "Taşıyıcının Yüklemenin İşletme Güvenliğine Uygun Olarak Yapılmasını Sağlama Yükümlülüğü", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 2, 2022, s. 1261-1315.

(**) İstanbul Barosuna bağlı Avukat, İstanbul, Türkiye.

E-posta: batuhanoyal@hotmail.com.

Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3055-5870>.

OBLIGATION OF THE CARRIER TO ENSURE LOADING IS MADE IN ACCORDANCE WITH OPERATIONAL SAFETY

Abstract

Obligation to loading and unloading of goods is regulated in the Turkish Commercial Code No. 6102 (TCC). TCC does not legally define the terms "transportation safety" and "operational safety". On the other hand, the correct and accurate definition of these terms is important in terms of determining the conditions of liability and its scope. In addition, the consignor often asks the driver of the carrier to assist them in loading and/or unloading of the goods. In such cases, the determination of responsibility for the damages arising from the failure of compliance with transportation safety due to a fault of the driver of the carrier brings along various problems. In this study, the terms "transportation safety" and "operational safety" will be defined and the liability for damages due to unstatutory loading and/or will be examined.

Keywords

Transportation Safety, Operational Safety, Carriage of Goods, Liability Arising From Loading and Unloading of Goods.

GİRİŞ

Eşyanın taşıma aracına doğru şekilde yüklenmemesi, çoğunlukla karayoluyla taşıma sırasında kazalara ve dolayısıyla can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Yüklemenin taşıma ve işletme güvenliğine aykırı şekilde yapılması nedeniyle meydana gelen kazalarda, ciddi zararlar ortaya çıkmaktadır. Yükleme taşıma ve işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmışsa, taşıma sırasında meydana gelebilecek zararlar, taşıma aracının kaza yapması ve eşyanın çalınmasıyla sınırlıyken, yüklemenin veya boşaltmanın taşıma ve/veya işletme güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılması nedeniyle gerek taşınan eşyada gerekse taşıyıcının aracında ve üçüncü kişilerin can ve malvarlığı unsurlarında meydana gelecek zararlar çeşitlilik arz etmektedir. Buna rağmen yüklemenin veya boşaltmanın usûlüne uygun yapılmaması nedeniyle ortaya çıkan zararlardan doğan sorumluluk, genellikle taşıma sözleşmesinin taraflarınca üzerinde pek de durulmayan ve göz ardı edilen bir husustur.

Gerek sorumluluk davalarında gerekse idarî para cezalarının iptaline ilişkin davalarda veya ceza davalarında, eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması borcunun taşıma sözleşmesinin hangi tarafınca ifa edilmesi gerektiği veya fiilen ifa edildiği, ayrıca yükleme ve boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıp yapılmadığı sorusu önemlidir. Zarar meydana geldikten sonra, eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması yükümlülüğünün sözleşmenin hangi tarafında olduğunun ve yükleme veya boşaltma borcunun usûlüne uygun şekilde ifa edilip edilmediğinin tespiti, ancak sorumlunun ve sorumluluğun kapsamının belirlenmesi bakımından fayda sağlar. Oysa esas olan zararın tazmini değil, her şeyden önce zararın meydana gelmemesi için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Ancak gerekli önlemlerin alınması ve dolayısıyla henüz meydana gelmeden zararın engellenmesi, tarafların, yüklemenin ve boşaltmanın taşıma ve/veya işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmaması durumunda kendilerinin sorumlu olacağına bilincinde olmalarına bağlıdır.

Bu çalışmada, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde yer verilen "taşıma güvenliği" ve "işletme güvenliği" kavramları üzerinde durarak, karayoluyla eşya taşımada taşımanın taraflarının bu bağlamdaki yükümlülüklerinin kapsamı ve eşyanın taşıma ve/veya işletme güvenliğine aykırı şekilde yüklenmesi veya boşaltılmasından doğan sorumluluğu incelenecektir.

I. EŞYANIN TAŞIMA GÜVENLİĞİNE UYGUN ŞEKİLDE YÜKLENMESİ VE BOŞALTILMASI

A. Eşyanın Yüklmesi ve Boşaltılması

Türk Ticaret Kanunu'nun¹ 863. maddesinin 1. fıkrasında sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça gönderenin eşyayı taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorunda olduğu düzenlenmiştir. Anılan düzenlemenin lafzından anlaşıldığı üzere, eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması iki ayrı hükümde değil, tek bir hükümde düzenlenmiş ve bu iki işlemin kural olarak gönderen tarafından yerine getirilmesi öngörülmüştür². Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin Hükümet Gerekçesi'nde³, söz konusu düzenlemenin kaynağının Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesi ve Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi'nin (CMR) 17. maddesinin 4. fıkrasının (c) bendi olduğu belirtilmiştir.

Alman hukukunda "eşyanın taşıma aracına yüklenmesinin" kapsamı, 29.06.1998 tarihinde Federal Gazete'de yayımlanan Taşıma, Taşıma İşleri Komisyonculuğu ve Ardiye Hukukunun Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Kanun'la ("Taşıma Hukuku Reform Kanunu")⁴ yapılan değişiklikten önce tartışmalı olduğundan⁵, Taşıma Hukuku Reform Kanunu'yla yeniden düzenlenen Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinde yüklemenin (*verladen*) kanunî tanımı yapılmıştır. Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinin 1. cümlesinde yüklemenin, eşyanın taşıma güvenliğine uygun şekilde taşıma aracına konmasını, istiflenmesini ve sabitlenmesini ifade ettiği belirtilmiştir. Ayrıca yapılan düzenlemede yüklemenin, "taşıma güvenliğine uygun" (*beförderungssicher*) olması gerektiği de vurgulanmıştır.

¹ RG, 14.02.2011, S. 27846.

² *Can*, eşyanın boşaltma ve teslim yerine varmasından sonra tasarruf yetkisinin gönderilene geçme esası benimsenmişken ve ayrıca gönderilene eşyanın teslimini talep etme hakkı tanıdığı gözetildiğinde, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde boşaltmanın "gönderen" yerine "gönderilen" tarafından yapılacağı ifade edilebileceğini belirtmiştir (Mertol Can, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları, C. I*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2017, s. 61).

³ TBMM Bülteni, Dönem 23, Yasama Yılı 3, Sıra Sayısı 96, s. 297.

⁴ BGBl, 29.06.1998, Nr. 39.

⁵ Rolf Herber - Christine Schmidt, *Münchener Kommentar zum HGB, Bd. 7*, C. H. Beck Verlag, 4. Aufl., München 2020, § 412, Kn. 1; Bernd Andresen - Hubert Valder, *Speditions-, Fracht und Lagerrecht-Handbuch des Transportrechts mit Kommentaren*, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2019, § 412, Kn. 1.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde de mehzaz Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesine benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir. Kural olarak eşyanın yüklenmesi ve boşaltılması gönderene aittir. Gönderen, taşıyıcıya nazaran taşınacak eşyayı daha iyi tanıdığından, taşıma sırasında eşyanın herhangi bir zarara uğramaması için, taşıma aracına hangi şekilde konması gerektiğini de daha iyi bilebilir. Bu nedenle taşınacak eşyanın ambalajlanmasında ve işaretlenmesinde olduğu gibi, gönderenin eşya konusundaki taşıyıcıya nazaran bilgisinin daha fazla olmasından dolayı, eşyanın taşıma aracına yüklenmesi gönderene yüklenmiş bir yükümlülüktür⁶.

Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında, bu kuralın üç istisnası öngörülmüştür. Bunlar; tarafların anlaşması, durumun gereği veya kanunda öngörülen düzenlemeden farklı bir ticarî teamülün varlığıdır. Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesi emredici nitelikte bir düzenleme olmadığından, tarafların örtülü (zımnen) olarak da olsa, yüklemenin ve boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılacağı konusunda anlaşmaları mümkündür. Alman Federal Mahkemesi incelediği bir olayda, gönderen ve taşıyıcı arasındaki ticarî ilişki kapsamında, taşıyıcının önceki sözleşmeler çerçevesinde sürekli olarak ayrı bir ücret almadan yüklemeyi yaptığı gözetilerek, taraflar arasında yüklemenin taşıyıcı tarafından yapılacağına ilişkin örtülü bir anlaşma bulunduğunun kabulü

⁶ Burak Adıgüzel, *Taşıma Hukuku (Deniz Ticareti Hariç)*, 4. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 71-72; Süleyman Kiran, *Taşıma Hukukunda Karayoluyla Tehlikeli Eşya Taşınması*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 64; Serhat Küçükcapraz, "Karayoluyla Tehlikeli Madde Taşımadan Doğan Hukuki Sorumluluk", *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, Y. 2020, s. 201; Ingo Koller, *Transportrecht*, 10. Aufl., C. H. Beck Verlag, München, 2020, § 412, Kn. 1; Andresen/Valder, 2019, § 412, Kn. 2; Jürgen Ernsthaller, *Gemeinschaftskommentar zum Handelsgesetzbuch (HGB) mit UN-Kaufrecht*, 8. Aufl., Luchterhand Verlag, München, 2015, § 412, Kn. 2; Norbert Horn, *Heymann-Handelsgesetzbuch Bd 4*, 2. Aufl., De Gruyter Verlag, Berlin, 2005, § 412, Kn. 3; Claus-Wilhelm Canaris/Mathias Habersack/Carsten Schäfer, *Staub-Handelsgesetzbuch Großkommentar Bd. 12/2*, 5. Aufl., De Gruyter Verlag, Berlin/Boston, 2014, § 412, Kn. 2; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 2. Aydın, taşıyıcıyı yükleme ve istiflemeyle yükümlü kılmanın, hayatın olağan akışına aykırı olacağını, zira taşıyıcının kural olarak tek bir sürücüsü olduğunu, yükleme ve istifleme için sürücüye eşlik edecek başka personel istihdam etmesinin taşıyıcıdan beklenemeyeceğini belirtmiştir (Alihan Aydın, *CMR'ye Göre Taşıyıcının Zıya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu*, 2. Bası, Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 38). Heuer, yükleme ve boşaltma yükümlülüğünün kanunen gönderene yüklenmesi bakımından, taşınacak eşyanın gönderen tarafından daha iyi tanınması argümanın tek başına yeterli olmadığını, taşıma güvenliğinin sağlanması için eşyanın niteliğinden ziyade, söz konusu eşyanın taşıma sırasında taşıma aracı içerisinde nasıl hareket edeceğinin bilinmesi gerektiğini, gönderenin ise bu konuda taşıyıcıya nazaran daha üstün bir bilgiye sahip olmadığını belirterek yapılan düzenlemeyi eleştirmiştir (Klaus Heuer, "Das künftige deutsche Frachtrecht", *Transportrecht*, H. 2, 1998, s. 46).

gerektiğine hükmetmiştir⁷. Taraflar, taşıma sözleşmesi kurulduktan sonra da yükleme ve boşaltma yükümlülüğüne ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde, öngörülen düzenlemeden farklı bir anlaşma yapabilirler.

Yükleme ve boşaltmanın, gönderene ait bir yükümlülük sayılmadığı hâllerden bir diğeri “durumun gereği”dir. Söz konusu yükleme ve boşaltmanın, örneğin araçtaki teknik aletlerle yapılması gerekiyorsa, gönderene nazaran taşıyıcı bu aletleri güvenli şekilde kullanarak eşyayı araca yükleyip boşaltabileceğinden, bu gibi hâllerde durumun gereği, yükleme ve boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılmasını gerektirir⁸. Yükleme ve boşaltmanın araç üzerindeki teknik aksamla yapıldığı taşıma araçlarına örnek olarak tanker veya silobaslı kamyonlar, kaldırma platformu olan teslimat araçları veya vinçli kamyonlar verilebilir⁹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasındaki öngörülen kuralın üçüncü istisnası ise, Kanun'un 863. maddesinin 1. fıkrasındaki kuralın aksi yönünde bir ticarî teamülün bulunmasıdır. Yükleme ve boşaltmayı düzenleyen Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinin 1. fıkrasında ise aksi yönde bir “ticarî teamül” (*Handelsbrauch*) yerine sadece bir “teamül” (*Verkehrssitte*) bulunması yeterli sayılmıştır¹⁰. Ticarî teamül, fiilî bir itiyat olarak uzun zamandır uygulanmakla birlikte henüz hukuk kuralı hâlini almadığından, bir örf ve âdet gibi buna uyulması yönünde yaygın bir kanaat meydana gelmemiş olan ticarî

⁷ “[...] İstinaf Mahkemesi, hukukî değerlendirmesinde haklı olarak, devam eden bir ticarî ilişki kapsamında, taşıyıcı geçmişte yüklemeyi üstlenmişse ve gönderenin, taşıyıcının ileride de bu şekilde hareket edeceğini varsaymasının dürüstlük kuralına uygun olduğu durumlarda, taşıyıcının Alman Ticaret Kanunu'nun 412. paragrafının 1. fıkrasının 1. cümlesinden farklı olarak eşyanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklenmesi yükümlülüğünü üstlendiğinin kabul edilebileceğini belirtmiştir [...]” (BGH, 06.12.2007, I ZR 174/04 (TranspR H. 5, 2008, s. 205)).

⁸ Adıgüzel, 2021, s. 72; Hartmut Oetker, *Handelsgesetzbuch*, 6. Aufl., C. H. Beck, München, 2019, § 412, Kn. 6; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 14; Klaus J. Hopt vd., *Beck'scher Kurzkomentar-Handelsgesetzbuch*, 39. Aufl., C. H. Beck, München, 2020, § 412, Kn. 1; Carsten Thomas Ebenroth vd., *Handelsgesetzbuch Bd. II*, 4. Aufl., C. H. Beck Verlag, München, 2020, § 412, Kn. 9; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 10.

⁹ Yeni otomobil taşıyan iki katlı tırların bu kapsamda kabul edilemeyeceği yönündeki görüş için bkz. Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 10; Fritz Fremuth - Klaus Thume, *Kommentar zum Transportrecht*, Paragraphen §§ 407- 475h HGB, WA und ADSp., Recht und Wirtschaft Verlag, Heidelberg, 2000, § 412, Kn. 26. Aksi yönde bkz. Heinz Rösch, „Das Ladegeschäft nach KVO und CMR”, Betriebsberater H. 1, 1982, s. 22.

¹⁰ Teamül, ticarî teamülden daha geniş bir kavram olduğu için, ticarî teamüller de bu kapsamda dikkate alınır (Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 12; Koller, 2020, § 412, Kn. 8).

uygulamadır¹¹. Türk Ticaret Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrasında, Kanun'da aksine bir hüküm yoksa, teamülün ticarî örf ve âdet olarak kabul edildiği belirlenmedikçe, bu teamülün mahkemenin yargısına esas olamayacağı öngörülmüştür. Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında açıkça ticarî teamülden bahsedildiği için, mahkeme yükleme ve boşaltma bakımından anılan hükümde öngörülen kuralın aksi yönünde bir ticarî teamülün varlığı söz konusu olan hâllerde, bu ticarî teamüle göre karar verebilir¹².

¹¹ Sabih Arkan, *Ticarî İşletme Hukuku*, 27. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2021, s. 104; Reha Poroy - Hamdi Yasaman, *Ticarî İşletme Hukuku*, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2018, s. 109; Halil Arslanlı, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri-Umumî Hükümler*, 2. Bası, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1959, s. 32; Mustafa Yavuz, "Ticarî Davalarda Ticarî Örf ve Âdetin Uygulanma Şartları", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 15, S. 172, Y. 2020, s. 2574.

¹² Alman hukukunda, yükleme ve boşaltma bakımından Kanun'da öngörülen düzenlemeden farklı yönde bir teamül olduğunu ileri süren gönderenin, bu teamülün varlığını ispat etmesi gerektiği belirtilmiştir (Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 15; Koller, 2020, § 412, Kn. 8). Bununla birlikte hukukumuzda Oda Muamelet Yönetmeliği'nin 46. maddesinde, odaların çalışma alanları içindeki ticarî ve sınaî örf, adet ve teamülleri, ilgili meslek komitesinin görüşü alınarak meclis kararıyla tespit edileceği ve Ticaret Bakanlığı'nın onayına sunulacağı, Ticaret Bakanlığı'nca onaylanan örf, adet ve teamüllerin, bunların kaydına özgü deftere işleneceği ve uygun araçlarla duyurulacağı düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 33. maddesi uyarınca hukukumuzda hâkim, hukuku kendiliğinden uyguladığından, gönderen tarafından Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının aksi yönünde bir ticarî teamülün var olduğu ileri sürülmüşse, hâkim Türk Ticaret Kanunu'nun 2. maddesinin 1. fıkrası uyarınca bunu araştırmakla yükümlüdür. Bu hususta bkz.: "[...] Öte yandan, 6102 sayılı TTK'nın "Yükleme ve Boşaltma" başlığını taşıyan 863/1 maddesi, 'Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça; gönderen, eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır. Taşıyıcı, ayrıca yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.' hükmünü haizdir. Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda, zikredilen maddeye atıf yapılarak, yükleme sorumlusunun esas olarak gönderende olduğu, taşıyanın ise nezaret yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiş ve meydana gelen zararın oluşumunda davacı yanın %70 oranında kusurlu olduğu mütala edilmiştir. Davacı yan, rapora itirazında, TTK'nın 863. maddesine göre, yükleme sorumluluğu esasen taşıyanda olsa da, yine aynı maddeye göre, bu kuralın istisnasının aksi yönde bir ticarî teamül bulunması olduğunu, meyve sebze hali sektöründeki ticarî teamüle göre, malın taşıyan tarafından araca yüklendiğini, istiflemenin ise taşıyan tarafından yapıldığını, bu yönde bir ticarî teamül bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Mahkemece, zikredilen hususta davacı yanın itirazları doğrultusunda araştırılma yapılmadan sonuca gidildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, mahkemece, davacının iddia ettiği şekilde bir ticarî teamül bulunup bulunmadığının Ticaret Odası nezdinde araştırılarak, sonucuna göre hüküm tesis edilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı olarak karar verilmesi doğru görülmemiş; hükmün belirtilen sebeple de davacı yararına bozulmasını gerektirmiştir [...]" (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 13.05.2019 tarihli ve 2593/3646 sayılı kararı (Legalbank)).

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde mehzaz Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinde olduğu gibi yüklemenin kanunî tanımı yapılmış olmakla birlikte, yükleme fiilinin hangi hususları kapsadığı açıkça belirtilmiştir. Buna göre eşyayı taşıma aracına yüklemekle yükümlü olan taraf, eşyayı taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koymalı, istiflemeli, bağlamalı ve sabitlemelidir. Anılan düzenlemede gönderenin eşyayı varma yerinde aynı şekilde boşaltmakla da yükümlü olduğu belirtilmiştir. Taşıma sözleşmesi, gönderen ve taşıyıcı arasında kurulur. Ancak gönderen, aynı zamanda gönderilen olmak zorunda değildir. Hatta kural olarak gönderilen, çoğu zaman gönderenle aynı kişi olmaz. Üçüncü kişi aleyhine sözleşme yasağından ötürü, eşyanın boşaltılması bakımından Kanun'da gönderilene bir yükümlülük getirilmemiştir¹³. Gönderilen, her durumda değil, sadece eşyanın teslimini talep etmişse, eşyayı boşaltmakla yükümlüdür¹⁴. Gönderilenin eşyanın teslimini talep ettiği durumlarda, boşaltma yükümlülüğünü kendisi adına mı yerine getirdiği, yoksa boşaltmayı taşıyıcının ifa yardımcısı olarak mı gerçekleştirdiği tartışmalıdır. Alman hukukunda taşıma sözleşmesinin taraflarının gönderen ve taşıyıcı olmasından ötürü, boşaltma uygulamada fiilen çoğunlukla gönderilen tarafından gerçekleşse de, boşaltma yükümlülüğünün gönderende olduğu ve gönderilenin boşaltmayı gönderenin ifa yardımcısı sıfatıyla yaptığı kabul edilmektedir¹⁵. Alman hukukunda üçüncü kişi aleyhine sözleşme yasağı, çok katı yorumlanmaktadır. Tam üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişinin, borçludan edimin ifasını talep etse bile, hiçbir şekilde bir karşı edim borcu altına girmediği, bunun tek istisnasının Kanun'da aksi yönde açık bir düzenleme bulunması olduğu kabul edilmektedir¹⁶. Taşıma sözleşmesi özelinde gönderilenin hakları ve ödeme borcunu düzenleyen Alman Ticaret Kanunu'nun 421. maddesinin 2. fıkrası, bu açıdan istisnaî bir

¹³ Vural Seven, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 149.

¹⁴ Gönderilenin eşyayı teslim almaması, Türk Ticaret Kanunu'nun 869. maddesi uyarınca bir teslim engeli teşkil eder ve bunun sonuçlarını doğurur (Seven, 2012, s. 148, dn. 382).

¹⁵ Koller, 2020, § 412, Kn. 25; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 25; Frank Wiltling, „Pflichten des Empfängers“, *Transportrecht*, H. 5, 2016, s. 178.; Andresen/Valder, 2019, § 412, Kn. 17; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 20; Bracker/Janßen [Ernstthaler], § 412, Kn. 6; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 1; Martin Häublein/Roland Hoffmann-Theinert, *Beck'scher Online-Kommentar*, 30. Edt., C. H. Beck Verlag, München, 2020, § 412, Kn. 9; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 5; Hubert Valder, „Das Entladen von Gütern im Straßengüterverkehr“, *Transport-Wirtschaft-Recht Gedächtnisschrift für Johann Georg Helm*, Berlin 2001, s. 356.

¹⁶ Wolfgang Krüger, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB Bd. III*, 8. Aufl., C. H. Beck Verlag, München, 2019, § 328, Kn. 30.

düzenleme olarak görülmektedir¹⁷. Dolayısıyla gönderilen, eşyanın teslimini talep ederse, taşıyıcı, teslim için taşıma ücretinin ödenmemiş kısmını doğrudan gönderilenden talep edebilir. Alman hukukunda kabul edilen bu görüşe göre, eşyanın boşaltılması bakımından Alman Ticaret Kanunu'nda ödenmeyen taşıma ücretine ilişkin düzenleme gibi açık bir düzenleme yapılmadığından, taşıyıcının gönderilene karşı eşyanın boşaltılması yönünde doğrudan bir talep hakkı yoktur.

Türk doktrininde ise eşyanın boşaltılması kural olarak taşıyıcıya yüklenmiş bir yükümlülük olmadığından ve ayrıca gönderenin Türk Ticaret Kanunu'nun 871. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesi uyarınca taşıma sözleşmesinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi karşılığında eşyanın teslimini talep edebileceği düzenlendiğinden, gönderilenin boşaltmayı kendi adına yaptığının kabulü gerektiği ifade edilmiştir¹⁸. Türk Borçlar Kanunu'nun 116. maddesi uyarınca ifa yardımcısının kusurundan borçlu sorumludur. Oysa Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, eşyanın gönderen "veya gönderilen" tarafından işleme tâbi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Türk doktrininde kabul edilen görüşe göre, gönderilenin boşaltma bakımından gönderenin ifa yardımcısı olduğu kabul edilmiş olsa idi, Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde "veya gönderilen" ifadesine yer verilmesine gerek yoktur¹⁹.

Alman hukukunun aksine, Türk Ticaret Kanunu'nun 871. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinin, gönderilenin eşyanın teslim edilmesini talep etmesiyle birlikte eşyayı boşaltma borcu altına girdiği şeklinde geniş yorumlanması hukumuz açısından mümkündür. Çünkü Türk Borçlar Kanunu'nun mehazı, Alman Medenî Kanunu değil, İsviçre Borçlar Kanunu'dur. Gerek İsviçre doktrininde²⁰

¹⁷ Steffen Klumpp - Volker Rieble - Manfred Löwisch, *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch - Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: §§ 328-345 (Vertrag zugunsten Dritter, Draufgabe, Vertragsstrafe)*, De Gruyter Verlag, Berlin, 2020, § 328, Kn. 249; Wolfgang Hau - Roman Poseck, *Beck'scher Online-Kommentar zum BGB*, 60. Edt., C. H. Beck, München, 2021, § 328, Kn. 5. Alman Federal Yüksek Mahkemesi de taşıyıcının, gönderilene karşı doğrudan bir talep yöneltmesinin ancak gönderilenin emir ve talimat hakkını kullanmış olması veya eşyanın kendisine teslim edilmesini talep etmesi durumunda mümkün olduğunu içtihat etmiştir (BGH, 22.04.2010, I ZR 74/08 (MDR 2010, H. 23, s. 1405)).

¹⁸ Seven, 2012, s. 149-150.

¹⁹ Seven, 2012, s. 150.

²⁰ Andreas Furrer - Juana Vasella, *Schweizerisches Fracht-, Speditions- und Lagerrecht*, Stämpfli Verlag, Bern, 2016, s. 233-234, N. 823, 830; Michael Hochstrasser, *Freizeichnung zugunsten und zulasten Dritter*, Schulthess Verlag, Zürich, 2006, s. 179, N. 490; Andreas Furrer, "Frachtrecht - das unterschätzte Bindeglied im Vertriebsrecht", *Anwaltsrevue* 2016, H. 11-12, s. 499.

gerekse Türk doktrininde²¹ üçüncü kişi yararına sözleşmelerde üçüncü kişinin bir edimden yararlanmasının, onun bazı borçlar altına girmesine veya bazı yükümlülükleri yerine getirmesine bağlanabileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla gönderilenin, eşyanın kendisine teslim edilmesini talep edebilmesi için eşyanın boşaltılması borcunu da ifa etmesi gerekir. Gönderilen boşaltmayı, taşıma sözleşmesiyle kendisine verilen eşyanın teslimini talep hakkının kullanılması kapsamında yerine getirir²².

Yüklemede olduğu gibi taraflar, boşaltmada da sözleşmeyle bu yükümlülüğün kime ait olacağını belirleyebilecekleri gibi, durumun gereğinden veya ticarî teamüllerden de boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcıda olduğunun kabulünü gerektirecek hâller söz konusu olabilir. Yükleme taşıma aracının teknik bir ekipmanı yardımıyla yapılmışsa, boşaltmanın da bu şekilde yapılması gerekeğinden, bu gibi durumlarda durumun gereğinden boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcıda olduğu kabul edilebilir²³.

B. Taşıma Güvenliği Kavramı

1. Genel Olarak

Mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda eşyanın yüklenmesi ve boşaltmasına ilişkin olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesine benzeyen bir düzenleme mevcut değildi. Mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu

²¹ M. Kemal Oğuzman - Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II*, Vedat Yayıncılık, 16. Bası, İstanbul, 2021, s. 460; Akyol Şener, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976, s. 15-16; Turgut Öz vd., *İstanbul Şerhi-Türk Borçlar Kanunu C. II-III*, 3. Bası, Vedat Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 1566.

²² Alman hukukunda üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçüncü kişi ile borçlu arasında sözleşme benzeri bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Bu sözleşme benzeri ilişkiden kaynaklı olarak aslî bir edim borcu doğmaz. Bununla birlikte taraflar, yan edim borcu olarak birbirlerinin haklı menfaatini gözetme ve özen borcu altına girerler. Dolayısıyla taraflardan birisinin, karşı tarafın menfaatini gözetme yükümlülüğünü veya özen yükümlülüğünü ihlâl etmesi nedeniyle zarara sebep olması durumunda, karşı tarafın oluşan zararının tazminini Alman Medenî Kanunu'nun 280. ve 282. maddeleri uyarınca doğrudan zarar verenden talep edebileceği veya somut olayın özelliklerine göre *culpa in contrahendo* sorumluluğuna gidebileceği kabul edilmektedir (Gottwald [MüKo BGB], § 328, Kn. 31; Klumpp [Staudinger BGB], § 328, Kn.81; Janoschek [Hau/Poseck], § 328, Kn. 9; Christian Grüneberg, *Beck'scher Kurzkommentar-Bürgerliches Gesetzbuch*, 81. Aufl., C. H. Beck Verlag, München, 2021, Vor § 328, Kn. 5).

²³ Burak Adıgüzel, *Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, 2. Bası, Adalet Yayınları, Ankara, 2012, s. 55; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 21; Koller, 2020, § 412, Kn. 29; Heidel Thomas/Schall Alexander, *Handelsgesetzbuch - Handkommentar*, 3. Aufl., Nomos Verlag, Baden-Baden, 2019 § 412, Kn. 3.

döneminde doktrinde ise sadece, yükleme ve boşaltmanın taşıma sözleşmesinin hangi tarafınca yapılması gerektiği tartışılmakla birlikte, bu hususta da görüş birliği yoktu. Doktrindeki bir görüşe göre, tarafların yüklemeyi ve boşaltmayı yapacak taraf konusunda anlaşmaları zorunlu olup, eşyanın taşıma aracına konmasının taşıyıcı tarafından üstlenildiği durumlarda, istifin ve sabitlemenin de taşıyıcı tarafından yapılması gerekmektedir²⁴. Diğer bir görüşe göre, yüklemenin ve boşaltmanın taşıma işinin bir parçası olarak taşıyıcı tarafından yapılması gerekmele birlikte, tarafların yükleme ve boşaltma konusunda farklı yönde anlaşmalar yapması mümkündür²⁵. Doktrindeki diğer bir görüşe göre, taraflar arasındaki taşıma sözleşmesinde yükleme ve boşaltma yükümlülüğüne ilişkin bir anlaşma olmadığı durumlarda, bu alanda geçerli olan ticarî örf ve adet dikkate alınması gerekmektedir²⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında yükleme ve boşaltmaya ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmiş ve ayrıca yükleme ve boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılması gerektiği öngörülmüştür. Bununla birlikte Türk Ticaret Kanunu'nda ve ikincil mevzuatta "taşıma güvenliği" kavramının tanımı yapılmamıştır.

Yükleme ve boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun yapılması, sadece Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde öngörülen bir husus değildir. Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde de "durumun gereğinden veya teamüllerden aksi anlaşılmadıkça gönderenin eşyayı taşıma güvenliğine uygun şekilde araca koyması, istiflemesi ve sabitlemesi (yükün araca yüklenmesi-*verladen*) ve boşaltması gerektiği" hükme bağlanmıştır.

2. Alman Hukukunda Taşıma Güvenliği Kavramı

Alman hukukunda doktrinde²⁷ ve yargı kararlarında²⁸, Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinde yer verilen "taşıma güvenliği" kavramının, eşyanın

²⁴ Reşat Atabek, *Eşya Taşıma Hukuku*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1960, s. 131-132.

²⁵ Ahmet Zeyneloğlu, *Taşıma Hukuku*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993, s. 204, 216.

²⁶ Arslan Kaya, "Taşıyıcının Kara Yolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmede (CMR) Öngörülen Sorumluluğunun Esasları", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 56, S. 1-4, Y. 1998, s. 242; Sabih Arkan, *Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1982, s. 53-54.

²⁷ Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 1; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 2; Ingo Koller vd., *Handelsgesetzbuch*, 9. Aufl., C. H. Beck Verlag, München, 2019, § 412, Kn. 1; Koller, 2020, § 412, Kn. 5; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 4; Bracker - Janßen [Ernstthaler], § 412, Kn. 3; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 3; Detlev Neufang/Hubert Valder, "Laden

olağan ve öngörülebilir taşıma koşullarından doğabilecek zararlara karşı korunmasını ifade ettiği kabul edilmektedir. Taşıma güvenliği, taşıma aracının ve aracın işletilmesinin, yüklenen eşya üzerindeki etkisiyle ilgilidir²⁹. Araca yüklenen eşyanın, yapılacak somut taşıma bakımından normal şartlarda araçtan düşmeyecek, kaymayacak, aracın yükleme alanına konduktan sonra (özellikle kavislerde) merkezkaç kuvvetinden ötürü veya sürüş sırasındaki devinimle hareket ederek aracın dengesini bozmayacak, taşıma sırasında serbest kalarak araca veya araçtaki diğer yüklere zarar vermeyecek şekilde araca konması, istiflenmesi ve sabitlenmesi durumunda, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıldığı kabul edilir.

Alman hukukunda aracın ani fren yapmasının, normal taşıma sırasında olağan ve dolayısıyla öngörülebilir olduğu, bu nedenle gönderenin yüklemeyi, aracın ani fren yapması ihtimalini de gözetererek yapması gerektiği ifade edilmektedir³⁰. Taşıma aracının sürücüsünün yapmak zorunda kalabileceği bir ani kaçış manevrası da taşımanın normal seyri içerisinde meydana gelebilecek bir durum olduğundan yükün, ani kaçış manevrası anında da taşıma güvenliğinden ödün verilmeyecek şekilde yüklenmesi gerekir. Bununla birlikte kanaatimizde de haklı olarak ifade edildiği üzere, trafik kazaları öngörülebilir olmadığından, yükleme sırasında bu ihtimalin göz önünde bulundurulmasına gerek olmadığı

und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr - Wer ist verantwortlich?", *Transportrecht*, H. 2009, 2002, s. 326; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 4; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 14; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 8; Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 8.

²⁸ Alman Federal Mahkemesi, Taşıma Hukuku Reform Kanunu'yla yürürlükten kaldırılmadan önce yürürlükte olan Motorlu Araç Trafik Nizamnamesi'nin (*Kraftverkehrsordnung*) 17. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen yüklemeye ilişkin düzenleme kapsamında benzer bir tanımlı kabul etmiştir: "[...] Motorlu Araç Trafik Nizamnamesi'nin 17. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesinde gönderene bir faaliyet yüklenmesi [eşyanın taşıma aracına yüklenmesi], anılan düzenlemenin 3. cümlesindeyse, bu faaliyetin belirli bir sonucundan ise işletenin sorumlu tutulması söz konusu düzenlemenin yorumlanmasını güçleştirmektedir. Ancak bu husus, gönderenin eşyanın taşıma aracına yüklenmesi işinden ve bunun sonuçlarından tamamen muaf olduğu ve eşyayı yükleme konusunda bir 'zorunluluğu' olmadığı anlamına gelmez. Aksine gönderenin eşyayı 'düzgün şekilde' yüklemesi gerektiği kabul edilmelidir. Eşyanın araca düzgün şekilde yüklenmesi, özellikle eşyanın taşıma sırasında uğraması muhtemel zararların mümkün olduğunca önlenecek şekilde hareket edilmesini kapsar [...]" (BGH, 21.04.1960, II ZR 21/58 (NJW 1960, H. 27, s. 1201). Ayrıca bkz. OLG Düsseldorf, 5.12.1996, 18 U 55/96 (NJW-RR H.2, 1998, s. 108); OLG Hamburg, 15.02.1990, 6 U 240/89 (VersR H.5, 1991, s. 205).

²⁹ Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 9.

³⁰ Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 2; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 15; Koller, 2020, § 412, Kn. 5; OLG Düsseldorf, 02.04.1984, 1 U 116/83 (MDR H.11, 1984, s. 945); OLG Hamm, 31.03.1980, 18 U 34/87 (VersR H. 40, 1980, s. 966).

savunulmaktadır³¹. İstatistiksel olarak karayolu taşımasında trafik kazasının meydana gelmesi her zaman ihtimal dâhilindedir. Ancak yoldaki kavisler, ani fren yapma zorunluluğu gibi anılan diğer ihtimaller, önceden öngörülebilir olmalarının yanı sıra, meydana gelmeleri durumunda taşıma güvenliğini hangi şekilde ihlâl edebilecekleri de öngörülebilir ve hesaplanabilir hususlardır. Öte yandan trafik kazasının³² gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, istatistiksel olarak hesaplanabilirken, kazanın gerçekleşme şeklini tahmin etmek mümkün değildir. Taşıma aracı, başka bir araçla çarpışmak suretiyle kaza yapabileceği gibi, araç seyir halindeyken başka bir aracın kendisini sıkıştırması veya diğer aracın yanlış bir hareketi nedeniyle, araç sürücüsünün kendisini sıkıştıran veya yanlış harekette bulunan araçtan kaçma refleksiyle yoldan çıkarak, başka bir nesneye veya yol kenarındaki bariyerlere çarpması mümkündür. Bu olası ihtimallerin dışında somut taşımanın yapıldığı güzergâhtan kaynaklanan bazı rizikolar da (örneğin, yoğun sis yaşanan bir bölgede, görüş mesafesinin düşmesinden kaynaklı olarak öndeki araca çarpılması veya yoldaki buzlanma nedeniyle aracın kayarak kaza yapması gibi) ortaya çıkabilir. Ancak trafik kazası sonucunda aracın alacağı darbe şekli ve bu darbenin aracın hangi kısmına isabet edeceği öngörülebilir olmadığından, gönderenden yüklemeyi bu olası darbe nedeniyle doğabilecek zararı asgarîye indirilecek şekilde yapması beklenemez.

Eşya toplama yük şeklinde taşınacaksa, her bir gönderen eşyayı, diğer gönderenlerin yüküne zarar vermeyecek şekilde yüklemeli ve diğer gönderenlerin yükleri, kendi eşyasından önce boşaltılsa bile, taşıma devam ettiği sürece taşıma güvenliğini koruyacak şekilde taşıma aracına koymalı, sabitlemeli, bağlamalı ve istiflemelidir³³.

³¹ Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 9; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 15; Koller, 2020, § 412, Kn. 5; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 4; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 4; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 8.

³² Trafik kazası, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 3. maddesinde "karayolu üzerinde hareket hâlinde olan bir veya birden fazla aracın karıştığı ölüm, yaralanma ve zararlı sonuçlanmış olan olay" olarak tanımlanmıştır.

³³ Neufang/Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 326; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn.10; Koller, 2020, § 412, Kn. 5; Rösch, Das Ladegeschäft nach KVO und CMR, s. 22; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 16.

3. Türk Hukuku Bakımından Taşıma Güvenliği Kavramının Değerlendirilmesi

Gerek doktrinde gerekse Yargıtay kararlarında³⁴ Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasına yapılan atıf kapsamında, "taşıma güvenliği" kavramı kullanılmakla birlikte, bu kavramın tanımı yapılmamaktadır.

Mehaz Alman hukukuna ilişkin yapılan açıklamalar gözetildiğinde, taşıma güvenliğinin, gerçekleştirilecek olan taşıma faaliyetinin olağan ve öngörülebilir akışı içerisinde, eşyanın kendisine, taşıma aracına ve/veya eşyayla birlikte taşınan diğer yüke zarar vermesini engelleyecek şekilde taşıma aracında konumlandırılmasını, sabitlenmesini, bağlanmasını ve istiflenmesini ifade ettiği söylenebilir. Eşyanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklenip yüklenmediği gerek objektif olarak gerekse somut olayın özellikleri gözetilerek iki aşamalı olarak değerlendirilmelidir. Yükleme üstlenen taraf, genel olarak taşıma faaliyeti sırasında gerçekleşmesi muhtemel rizikolara karşı, eşyanın zarar görmeden ve taşıma aracına ve/veya başkasının eşyasına zarar vermeyecek şekilde taşınması için gerekli önlemleri almalıdır. Anılan muhtemel rizikolara örnek olarak, eşyanın yeterince sıkı şekilde bağlanmaması veya yeterli şekilde sabitlenmemesi nedeniyle araç seyir halindeyken hareket ederek taşıma aracına, eşyanın kendisine veya taşınan diğer yüke zarar vermesi ya da eşyanın aracın denge merkezini bozacak şekilde araçta konumlandırılması nedeniyle eşyanın içinde bulunduğu dorsenin yan yatması verilebilir. Bu gibi rizikolar, eşya taşıması bakımından olağan ve öngörülebilir niteliktedir. Yüklemenin ve boşaltmanın, her taşıma bakımından bu rizikoların gerçekleşmesi engellenecek şekilde yapılması

³⁴ Yargıtay kararları incelendiğinde, yükte meydana gelen zarardan sorumluluk noktasında sıklıkla Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesi kapsamında yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğinin belirtildiği, ancak hangi durumlarda eşyanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklenmiş kabul edileceğine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı ve taşıma güvenliği kavramının tanımlanmadığı görülmektedir. Örneğin; "Dava emtia nakliyat sigorta sözleşmesine dayalı itirazın iptaline ilişkindir. 6102 s. TTK'nın 863. maddesi uyarınca, "Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça; gönderen, eşyayı taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır. Taşıyıcı, ayrıca yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür." Mahkemece hasarın istifleme ve yükleme hatasından kaynaklandığı, istiflemenin dava dışı göndericiye ait olduğu, davalı taşıyıcının gözetim yükümlülüğü nedeniyle sorumlu tutulması gerektiği kabul edilmiş olmasına rağmen yukarıda bahsi geçen kanun hükmü uyarınca tarafların kusur durumu ve kusur oranı belirlenmeksizin zararın tamamından davalı taşıyıcıların sorumlu tutulması doğru görülmemiş davalılardan ... vekilinin temyiz itirazının kabulü ile hükmün bozulması gerekmiştir [...] (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 13.09.2017 tarihli ve 7258/4332 sayılı kararı (Lexpera)). Benzer yönde kararlar için bkz. 11 HD, 08.01.2018, 4836/28 (Kazancı); 11. HD, 31.05.2017, 5605/3231 (Lexpera); 11. HD, 25.02.2021, 1869/1757 (Lexpera).

gerekir. Yapılacak değerlendirmede yükleme veya boşaltmanın genel olarak taşıma güvenliğine uygun yapılmadığı sonucuna varılırsa, somut olayın özellikleri doğrultusunda bir değerlendirme yapılmasına gerek yoktur.

Öte yandan taşınacak her eşyanın sahip olduğu fizikî özellikler aynı değildir. Taşınacak eşyanın niteliği itibariyle özellik arz etmesi ve eşyanın sahip olduğu özel niteliği itibariyle olağan rizikoların yanı sıra, taşıma sırasında gerçekleşmesi muhtemel ve öngörülebilir özel rizikolar söz konusuysa, eşyanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklendiğinden veya boşaltıldığından bahsedilebilmesi için, bu rizikoların da engellenmesi için gerekli önlemlerin alınmış olması gerekir. Başka bir ifadeyle yükleme veya boşaltma, taşıma faaliyetinden kaynaklanan genel rizikoların bertaraf edilmesi ve somut olayda taşınacak eşyanın sahip olduğu özel niteliği itibariyle taşınması sırasında eşyanın kendisine veya başkalarının can ve mal güvenliğine zarar vermemesi için başka (veya özel) önlemler alınması gerektiği hâlde, bu önlemlerin alınması ihmal edilmişse, yükleme veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıldığından bahsedilemez. Yükleme ve/veya boşaltmayı taşıyıcı üstlenmişse, yükleme ve/veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olarak yapılabilmesi için gönderenin eşyanın özel niteliğine ilişkin olarak taşıyıcıyı bilgilendirmesi gerekir.

Alman hukukunda doktrinde, taşıma güzergâhındaki yolların kötü durumda olduğunun da öngörülebilir bir husus olduğu ve gönderenin yüklemeyi, taşıma güzergâhındaki kötü veya bozuk yolları da gözeterek yapması gerektiği ileri sürülmüştür³⁵. Kanaatimizce yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olup olmadığı değerlendirilirken, kural olarak yüklemenin taşıma güzergâhında yer alan yolların fizikî durumuna uygun olup olmadığının dikkate alınması doğru değildir. Zira taşıma sözleşmesinde taşımanın hangi yollar kullanılarak yapılacağı belirlenmemişse, taşıyıcı taşımanın en hızlı ve güvenli şekilde yapılmasını mümkün kılan bir rota belirlemekle yükümlüdür³⁶. Dolayısıyla taşıyıcının hızlı olmakla birlikte eşyanın güvenli şekilde taşınmasına engel olacak nitelikte bir yolu kullanmaması gerekir. Öte yandan varma yerine sadece tek bir yoldan ulaşılması mümkünse ve bu yol, kötü veya bozuka ya da varma yerine giden birden fazla yol olmasına rağmen, bu yolların hepsi kötü durumdaysa, taşıyıcının kullanacağı yolun durumunu gönderene bildirmiş olması, yüklemenin bu

³⁵ Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 9; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 4; Koller, 2020, § 412, Kn. 5; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 4.

³⁶ Reuschle [Ebenroth vd.], § 407, Kn. 6; Paschke [Oetker], § 407, Kn. 52; Koller, 2020, § 407, Kn. 25, 47.

yol şartlarına uygun yapılması beklenebilir. Yukarıda da belirtildiği üzere³⁷, kanun koyucu, taşıyıcıya kıyasla gönderenin eşyanın niteliği hakkında daha bilgili olduğu ve taşıma sırasında herhangi bir zarar görmemesi için, eşyanın bu niteliğine uygun önlemler alınmasının gönderen tarafından mümkün olduğu düşüncesinden hareketle, eşyanın taşıma aracına yüklenmesi yükümlülüğünü gönderene yüklemiştir. Ancak taşıma güzergâhının seçimi, aksine sözleşme olmadığı sürece taşıyıcı tarafından gerçekleştirildiğinden, gönderenin bu güzergâh üzerinde bir yolun iyi veya kötü durumda olmasını bilmesi beklenemez. Ayrıca yolun durumuna bağlı olarak eşyanın daha sıkı bir şekilde bağlanması/sabitlenmesi veya taşınan eşyalar arasında daha az/fazla boşluk kalacak şekilde istiflenmesi gerekiyorsa, taşıyıcının bu konuda göndereni bilgilendirmesi gerekir³⁸. Dolayısıyla taşımanın yapılacağı yolun seçimi konusunda taraflar arasında bir anlaşma mevcut değilse, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olup olmadığı değerlendirilirken, gönderenin taşıma için kullanılacak yolun fizikî durumunu dikkate alıp almadığı önem arz etmez.

Gerek Türk Ticaret Kanunu'nda gerekse mehz Alman Ticaret Kanunu'nda yükleme ve boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olması gerektiği düzenlenmiş olmakla birlikte, taşıma güvenliğinin sağlanmış sayılacağı durumlara ilişkin somut kıstaslara yer verilmemiştir. Alman yargı kararlarında, somut olayda yükleme veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olup olmadığının "Alman Mühendisler Derneği" tarafından yayımlanan yönergeler (*Richtlinien des Vereins Deutscher Ingenieure*) ve "Alman Standartları Enstitüsü" (*Deutsches Institut für Normung*) tarafından taşıma güvenliğine ilişkin yayımlanan standartlar kapsamında değerlendirileceği kabul edilmektedir³⁹.

Yargıtay, yükleme veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olarak yapıp yapılmadığının belirlenmesinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 266. maddesi uyarınca bilirkişiye başvurulması gerektiği ve mahkemece oluşturulacak bilirkişi heyetinde, taşıma ve taşınan emtia konusunda uzman kişilerin de

³⁷ Bu hususta bkz. yuk. B, I.

³⁸ Taşıma başladıktan sonra (örneğin, bir doğal afet sonucu veya yapılan yol çalışması nedeniyle) kullanılacak yolun fizikî durumu nedeniyle, eşyanın mevcut sabitleme, bağlama ve/veya istiflemeyle zarar görmeden taşınması mümkün değilse, Türk Ticaret Kanunu'nun 869. maddesi uyarınca bir taşıma engelinin varlığının kabulü gerekir. Taşıyıcı anılan hüküm doğrultusunda tasarruf hakkı sahibinden sabitleme, bağlama ve/veya istifleme konusunda talimat almakla yükümlüdür.

³⁹ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 327; Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 9.

yer alması gerektiği yönünde kararlar vermektedir⁴⁰. Ancak teknik konularda başvuru bilirkişi raporlarının, yargı makamlarınca denetlenebilir olması gerektiğinden⁴¹, hazırlanacak bilirkişi raporunda kullanılan aracın taşıma kapasite-

⁴⁰ “[...] Dava tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 6102 Sayılı TTK’nın “yükleme ve boşaltma” başlıklı 863. maddesi “Sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça; gönderen, eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır. Taşıyıcı, ayrıca yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.” hükmünü haiz olup yükleme sorumluluğunun kime ait olduğunun belirlenmesi, hasarın yükleme sırasındaki kusurdan meydana gelip gelmediğinin, taşıyan davalıların yükleme ve istiflemeye nezaret görevlerini yerine getirip getirmediğinin, aracın kullanımından kaynaklanan bir kusurun bulunup bulunmadığının tespiti gerekmektedir. Ancak, davalılara kusur yükleyen bilirkişi raporu denetlenebilir nitelikte değildir. Daha açık bir ifadeyle, davalılara yüklenen kusurun belirtilen sebeplerden kaynaklanıp kaynaklanmadığı, belirlenen zararın nasıl tespit edildiği yönünde bir açıklık bulunmamaktadır. Bu sebeple, mali müşavir ve hukukçu bilirkişiden oluşan bilirkişi heyet raporuyla yetinilmeyerek, taşıma ve taşınan emtia konusunda birer uzman bilirkişinin de katılımı ile oluşturulacak yeni bir bilirkişi kurulundan, belirtilen hususlarda açıklayıcı ve Yargıtay denetimine elverişli bilirkişi incelemesi yaptırılarak, tarafların sorumluluklarının belirlenmesi, davalıların savunması üzerinde durulması sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp kararın temyiz eden müemeyyiz davalılar ... ve ... yararına bozulması gerekmiştir [...]” (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 20.10.2016 tarihli ve 1932/8313 sayılı kararı (Lexpera)).

⁴¹ Bu hususta bkz. Süha Tanrıver, *Hukukumuzda Bilirkişilik*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 113-114; Ersin Erdoğan - S. Hilal Üçüncü, “Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişi Raporlarının Delil Değerine İlişkin Bazı Sorunlar”, *Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, Y. 2020, s. 377-378; Kamil Yıldırım, “Bilirkişi Delilinin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu”, 75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Vedat Yayınları, Ankara, 2004, s. 839. “[...] 279/2. maddesine göre; bilirkişi raporu tarafların ve Yargıtay’ın denetimine elverişli olmalı, raporda bildirilen görüşün dayanağı olan somut veriler gösterilmelidir. Ancak bu şekilde hazırlanmış raporun denetimi mümkün olup, hüküm kurmaya dayanak yapılabilir. Somut olayda ise hasar kalemlerinin bir kısmı için belirlenen tazminat tutarı hesaplamaya dayalı olmayıp maktuen tayin edilmiştir. Bilirkişi raporu bu yönü ile denetime elverişli olmayıp hükme esas alınamaz. Yine; kiralanandaki hasarlı unsurların aynı anda ve birlikte tamirinin mümkün olup olmadığı değerlendirilmeden her bir hasar kalemi için öngörülen tamirat sürelerinin toplamı üzerinden tamirat süresi kira alacağına hesaplanması da doğru değildir. Mahkemece yukarıda belirtilen hususlarda bilirkişiden denetime elverişli ek rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm verilmesi doğru değildir [...]” (Yargıtay 6. Hukuk Dairesinin 14.10.2014 tarihli ve 764/11005 sayılı kararı (Lexpera)); “[...] 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 266. ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 266. ve devamı maddeleri gereğince, mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. Bilirkişi raporunu hazırlarken, raporun dayanağı olan somut ve özel nedenleri bilimsel verilere uygun olarak göstermek zorundadır. 6100 sayılı Kanun’un 279. maddesine göre, bilirkişi raporu, Yargıtay denetimine de elverişli olacak şekilde bilgi ve belgeye dayanan gerekçe ihtiva etmelidir. Ancak, bu şekilde hazırlanmış raporun denetimi mümkün olup, hüküm kurmaya dayanak yapılabilir. Somut olayda, hükme esas alınan bilirkişi raporunda, dosyalarda bulunmamakla birlikte başka işçiler

si (istiap haddi) veya eşyanın sabitlenmesi veya bağlanmasında kullanılan ekipmanların direnç kapasitesi gibi teknik veriler bakımından (bilimsel ve teknik standartlara uygun olmaları şartıyla) üretici verilerinin dikkate alınması gerekir. Ayrıca taşınacak eşyanın, araçta konumlandıracağı yer ile bağlanmasının, sabitlenmesinin ve istiflenmesinin şekli hususlarında kabul gören genel standartlar esas alınarak değerlendirme yapılmalıdır⁴². Bilirkişi raporunda referans alınan değerlerin, açık bir şekilde ortaya konulması, somut olayla ilgili yapılan değerlendirmenin denetlenebilirliği bakımından önem arz etmektedir.

4. Yükleme ve Boşaltmanın Gönderen Tarafından Yerine Getirildiği Durumlarda Taşıma Güvenliği Bakımından Taşıyıcının Yükümlülükleri

Taşıyıcı, kararlaştırılan zamanda yüklemenin yapılabilmesi için taşıma aracını hazır etmekle yükümlüdür. Taraflar, taşıma sözleşmesinde taşıma için kullanılacak aracı belirlemede serbesttir. Ancak sözleşmede, taşımanın belirli bir araçla yapılması konusunda herhangi bir anlaşma bulunmadığı hâllerde, taşıyıcının eşyanın taşınması için yeterli taşıma kapasitesine ve gerekli ekipmana (örneğin, sıcakta kolayca bozulacak bir gıda yükünün söz konusu olduğu durumlarda frigorifik araç kullanılması gibi) sahip bir araç seçerek, yükleme için hazır etmelidir⁴³.

Taşıyıcı, eşyanın gönderen tarafından taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklenebilmesi için taşıma aracını yüklemenin yapılacağı yere kadar getirmelidir. Taşıma sırasında aracın kaymaması için gerekli önlemler alınmalı, gerekiyorsa aracın tekerleklerinin altına takoz koyularak kayması veya hareket etmesi engellenmelidir. Gönderenin veya adamlarının araca yükleme yapabilmeleri için, aracın yükleme alanına rahatça giriş ve çıkış yapmaları sağlanmalıdır. Örneğin, taşıma aracı olarak bir kamyonet kullanılacaksa, kamyonetin kasasının

tarafından davalı belediye başkanlığı aleyhine açılan işçilik alacakları davasında sunulan 15.02.2006-14.02.2008, 15.02.2008-14.02.2008 ve 15.02.2010-14.02.2012 yürürlük tarihli toplu iş sözleşmesi hükümleri incelenerek rapor düzenlendiği belirtilmiştir. Bu durumda, anılan toplu iş sözleşmeleri celp edilerek, denetime elverişli rapor düzenlenmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde denetime elverişli olmayan bilirkişi raporuna itibarla karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir [...]” (Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 03.06.2014 tarihli ve 32417/15524 sayılı kararı (Lexpera)).

⁴² *Türkel*, taşıma sınırı ve gabariye başta olmak üzere güvenli taşıma ilkelerine uyulması ve bu konuda Araçların Yüklenmesine İlişkin Ölçü ve Usüller ile Tartı ve Boyut Ölçüm Toleransları Hakkında Yönetmelik hükümlerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir (Doğuş Taylan Türkel, “Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 1, Y. 2020, s. 305).

⁴³ Koller, 2020, § 407, Kn. 47; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 11.

taşıyıcı tarafından açılarak, yüklemeye hazır edilmesi gerekir. Eşya, bir konteynerin veya takas gövdesinin içerisinde taşınacaksa, konteynerin veya takas gövdesinin taşıma aracının şasisine yerleştirilmesi ve sabitlenmesi kural olarak gönderenin yükümlülüğündedir⁴⁴.

Gönderen, taşıyıcı tarafından hazır edilen taşıma aracının taşıma güvenliğine uygun şekilde yükleme yapılmasına elverişli olup olmadığını kural olarak kontrol etmek zorunda değildir. Taşıyıcı tarafından hazır edilen aracın, taşıma güvenliğine uygun şekilde yükleme yapılması için elverişli olduğunu varsayılabilir⁴⁵. Fakat taşıyıcının aracında, (örneğin, aracın silobasının bir önceki taşımadan sonra yeterince temizlenmemiş olmaması, kayar perdeli kamyonet kasasının perdesinde geniş delikler olması veya tenteli kasalı kamyonetlerde tentelerin bozuk olması nedeniyle kapatılmaması gibi) taşıma güvenliğine uygun şekilde yükleme yapılmasına engel bir durumun varlığı açıkça anlaşılıyorsa, gönderenin yüklemeyi yapmaması gerekir. Taşıyıcı, taşıma güvenliğine uygun yükleme yapılabilecek bir taşıma aracı tahsis etme yükümlülüğünü ihlâl ettiği için gönderen, tahsis edilen aracın değiştirilmesini talep edebilir.

Mehaz Alman hukukunda doktrindeki baskın görüşe göre, eşyanın sabitlenmesi veya bağlanması için gerekli araç-gereç, aracın yüklemeye hazır edilmesi kapsamında kural olarak taşıyıcı tarafından sağlanmalıdır⁴⁶. Örneğin, taşıma güvenliği bakımından eşyanın bağlanması gerekiyorsa, taşıyıcının araçla birlikte taşıma kemerlerini de gönderene tahsis etmesi gerektiği belirtilmektedir. Gönderene kıyasla taşıyıcı, eşyanın tahsis ettiği aracın içerisinde veya üzerinde taşınabilmesi için sabitleme, bağlama ve istifleme için gerekli araç ile gerece daha kolay ulaşabilir. Ayrıca sözleşmede kullanılacak aracın belirlenmediği durumlarda, gönderen eşyanın sabitlenmesi, bağlanması ve istiflenmesi için gerekli ve taşıma aracına uygun ekipmanı tespit ve tedarik etmekte sorun yaşayabilir. Bu nedenle eşyanın, hazır edilen araca taşıma güvenliğine uygun şekilde yüklenmesine imkân verecek sabitleme, bağlama ve istif malzemesinin hazır bulundurulması, "aracın yüklemeye hazır edilmesi" kavramı kapsamında değerlendirilmelidir. Ancak bu

⁴⁴ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 326.

⁴⁵ Koller, 2020, § 412, Kn. 5; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 4; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 1; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 16.

⁴⁶ Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 18; Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 9; Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 326; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 4; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 11; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 4; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 8.

yükümlülük, taşıyıcının her yük bakımından farklı ve özel ekipmana sahip olması veya bunları tedarik etmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Taşıyıcı, taşımanın yapılabacağı araca ait ve tekrar kullanılması mümkün olan sabitleme, bağlama veya istif malzemelerini hazır etmekle yükümlüdür⁴⁷.

Bu yükümlülüklerinin yanı sıra taşıyıcının, taşıma güvenliğine uygun bir yükleme veya boşaltma yapıldığını denetlemekle yükümlü olup olmadığı üzerinde durulması gerekir. Alman hukukunda doktrindeki baskın görüşe göre, aksine sözleşme, ticarî teamül veya durumun gereği olmadığı için gönderen tarafından yapılması gereken yükleme ve boşaltmanın, taşıyıcı tarafından taşıma güvenliğine uygunluğu bakımından denetlenmesine gerek olmamakla birlikte, taşıma güvenliğini tehdit eden bir durumun varlığı açıkça görülüyorsa, dürüstlük kuralı gereği taşıyıcı bu hususla ilgili olarak gönderenin dikkatini çekmelidir⁴⁸. Kanaatimizce bu görüş isabetlidir⁴⁹. Zira taşıyıcının taşıma güvenliğine uygun yükleme ve boşaltma yapılmasını denetleme yükümlülüğünün olduğunun kabulü, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen düzenlemenin amacıyla çelişir. Kanun koyucu, anılan düzenlemede taşıma güvenliğine uygun yüklemenin ve boşaltmanın, kural olarak gönderen tarafından yapılmasını öngörmüş ve gönderenin eşyanın yüklenmesi ve boşaltılmasından yükümlü olmadığı hâlleri açıkça hükme bağlamıştır. Dolayısıyla taşıma güvenliğine uygun yüklemenin ve boşaltmanın gönderen tarafından yapılması gereken durumlarda, ayrıca taşıyıcının, gönderenin bu yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini kontrol etmekle yükümlü kılınması, yüklemenin ve boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmamasından her durumda (aslında dolaylı olarak da olsa) taşıyıcının sorumlu tutulması anlamına gelir. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, eşyanın gönderen veya gönderilen tarafından işleme tâbi tutulması, yüklenmesi veya boşaltılması taşıyıcının eşyanın zıyaı, hasarı veya gecikmesinden doğan sorumluluktan kurtulma hâllerinden birisi olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla taşıyıcının, dolaylı olarak da olsa, yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmasından sorumlu tutulması, bu hükümle de çelişir. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, taşıma güvenliğine aykırılık nedeniyle, olağan şartlarda dahi eşyanın zarar göreceği açıkça belliyse, taşıyıcının bu konuda göndereni uyardırma-

⁴⁷ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 326.

⁴⁸ Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 8; Koller, § 412, Kn. 19; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 11.

⁴⁹ Aynı yönde bkz. Arkan, 1982, s. 124; Mustafa Erdoğan, *CMR ve TTK Kapsamında Taşıyıcının Eşyanın Hasarından Doğan Sorumluluğu*, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 87; Türkel, *Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme*, s. 306-307.

sı ve eşyanın bu nedenle zarara uğraması durumunda, Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak eşyanın zararından doğan sorumluluktan kurtulması, Türk Medenî Kanunu'nun⁵⁰ 2. maddesinin 2. fıkrası uyarınca hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceğinden, mümkün değildir. Dolayısıyla istisnâ olarak yüklemenin ve boşaltmanın gönderen tarafından yapıldığı durumlarda, taşıma güvenliğine aykırılığın gözle görülür biçimde açık olduğu durumlarda, taşıyıcının bu konuda göndereni uyarması gerektiği kabul edilmelidir⁵¹.

Taşıyıcının, taşıma senedine yükü sağlam şekilde teslim aldığını şerh düşmesi veya taşıma senedine yüklemeyle ilgili herhangi bir çekince koymaması, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıldığına ilişkin olarak bir karine teşkil etmez⁵². Çünkü yüklemenin gönderen tarafından yapılması gereken durumlarda taşıyıcının, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılıp yapılmadığını kontrol etme yükümlülüğü yoktur. Dolayısıyla taşıyıcının taşıma güvenliğine uygunluğunu kontrol yükümlülüğü olmadığı hâlde, taşıma senedine taşıma güvenliğiyle ilgili bir çekince koymamış olmasına hukukî bir sonuç bağlamak mümkün değildir.

II. YÜKLEMENİN İŞLETME GÜVENLİĞİNE UYGUN OLMASI

A. Genel Olarak

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde taşıyıcının, "ayrıca yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla" yükümlü olduğu düzenlenmiştir⁵³. Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinin 1.

⁵⁰ RG, 08.12.2001, S. 24607.

⁵¹ *Yavaş*, karayoluyla konteyner taşıması bakımından yaptığı değerlendirmelerde taşıyıcının gözle görülebilir (örneğin, dağınık istif) veya duyu organlarıyla anlaşılabilir (örneğin, kötü koku) gibi aksaklıkları tespit ettiği hâllerde, istife nezaret yükümlülüğü kapsamında göndereni bu hususun düzeltilmesi için uyarması veya taşıma senedine bu hususu şerh düşmesi gerektiğini belirtmiştir (Aksoy Yavaş, *Kara Yolunda Konteyner ile Yapılan Yük Taşımada Kayıp veya Hasardan Doğan Sorumluluk (Türk Hukukunda ve Uluslararası Sözleşmelerde)*, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 45). Kötü koku örneği bakımından *Yavaş*'a katılamıyoruz. Çünkü kötü koku, işletme güvenliğine değil, taşıma güvenliğine dair bir husustur. Yoğunluğu nedeniyle dayanılmaz ve hemen fark edilebilir bir koku söz konusu olmadığı sürece, taşıyıcının veya adamlarının bu hususu denetlemek ve denetim sonucunda kötü bir kokunun varlığını tespit ettiklerinde, bunun giderilmesi için gönderene başvurmak gibi bir yükümlülüğü söz konusu değildir (aynı yönde bkz. Türkel, *Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme*, s. 306, dn. 248).

⁵² Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 328; Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 13.

⁵³ Benzer bir yükümlülük Türk Ticaret Kanunu'nun 1091. maddesinde denizyoluyla taşımalar bakımından kaptan açısından düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca kaptan, yükleme ve bo-

fıkrasında ise taşıyıcının, “yüklemenin işletme güvenliğine (*betriebs sichere Verladung*) uygun olmasını sağlamakla” yükümlü olduğu belirtilmiştir. Türk hukukunda doktrinde haklı olarak, Türk Ticaret Kanunu’nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde “taşıyıcı, ayrıca” denilmek suretiyle taşıyıcının, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamanın dışında, başka bir yükümlülüğü olduğu şeklinde anlaşılmaya uygun olduğu, bu nedenle anılan ifadenin “taşıyıcı, sadece” şeklinde değiştirilmesinin daha isabetli olacağı belirtilmiştir⁵⁴.

Mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda yükleme ve boşaltmaya ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığı hâlde, yüklemenin gönderen tarafından yapıldığı durumlarda, taşıyıcının istife nezaret yükümlülüğü olduğu kabul edilmekteydi⁵⁵. Arkan, mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlükte olduğu dönemde pozitif bir düzenleme olmamasına rağmen, Alman hukukundan hareketle, gönderen tarafından yapılan yüklemenin, taşımanın yapılacağı aracın dengesini bozduğu veya aracın teknik aksamının düzgün çalışmasını engellediği durumlarda, aracın deniz hukukundaki terminoloji ile “yola elverişsiz”⁵⁶ hâle geldiğini ve dolayısıyla aracın teknik aksamının düzgün çalışmaması, dengesini ya da manevra kabiliyetini kaybetmesi nedeniyle taşınan eşyanın zarara uğradığı durumlarda, taşıyıcının sorumlu tutulması gerektiğini, dolayısıyla taşıyıcının her halükârda yüklemenin ve istifin, aracın düzgün çalışmasına engel olup olmadığını (*betriebs sichere Verladung*) taşıyıcı tarafından denetlenmesi ve bu konudaki aksaklıkların giderilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁷.

Yargıtay’ın, mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun yürürlükte olduğu döneme ilişkin olarak eşyanın yükleme veya istif hatasından kaynaklı olarak

şaltma araçlarının kullanılma amaçlarına uygun durumda olmasına ve istifin, özel istifçiler tarafından yapılsa bile, denizcilikte geçerli olan kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirilmesine ve denizcilikte geçerli olan kurallar uyarınca; geminin aşırı derecede yüklenmemesine, gerekli gemi safrasının (sabura) gemide bulunmasına ve geminin ambarlarının taşınacak olan eşyayı kabule ve korumaya elverişli bir şekilde donatılmış olmasına dikkat etmek zorundadır.

⁵⁴ Can, 2017, s. 41.

⁵⁵ Zeyneloğlu, 1993, s. 204; Atabek, 1960, s. 132.

⁵⁶ Türk Ticaret Kanunu’nun 1141. maddesi uyarınca taşıyan, yükle ilgili olanlara karşı geminin denize, yola veya yüke elverişli olmamasından doğan zararlardan sorumludur; meğerki, tedbirli bir taşıyanın harcamakla yükümlü olduğu dikkat ve özen gösterilmekle beraber, eksikliği yolculuğun başlangıcına kadar keşfe imkân bulunmamış olsun. Aynı yönde bir düzenleme mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1019. maddesinde de yer almaktaydı.

⁵⁷ Arkan, 1982, s. 122-124; Sabih Arkan, “Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu”, *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu 26-27 Ocak 1984*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1984, s. 112-113.

zayi olduğu veya hasara uğradığı durumlarda, zararın sebebinin yanlış yükleme veya istifleme olduğu kabul edilse bile, taşıyıcının da yüklemeye ve istiflemeye nezaret yükümlülüğü bulunduğu, taşıyıcının bu yükümlülüğünü yerine getirmediği oranda meydana gelen zarar bakımından müterafik (birlikte) kusuru bulunduğu kabulü gerektiği yönünde kararları mevcuttur⁵⁸.

Mehaz Alman Ticaret Kanunu'nun 412. maddesinin 1. fıkrasında olduğu gibi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında taşıyıcının, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olması sağlamakla yükümlü olduğu açıkça düzenlenmiştir. Yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlama yükümlülüğü, gönderene kıyasla taşıma aracının özelliklerini daha iyi bilen uzman kişi olduğu için taşıyıcıya yüklenmiştir⁵⁹. Böylece tarafların sorumluluk alanları açık biçimde belirlenmiş ve taraflar arasındaki menfaat dengesi korunmuştur.

⁵⁸ “[...] Somut olayda, davalı alt taşıyan vekili, hasarın istif ve yükleme hatasından kaynaklandığını, müvekkilinin sorumluluğunun olmadığını savunmuştur. Gönderen firmanın personeli davacı tanığı yüklemenin usulüne uygun yapıldığını açıklamıştır. Yükleme ve istifleme gönderene ait olsa bile davalı taşıyanın yükleme ve istiflemeye nezaret yükümlülüğü mevcut olup, bunun ihlali halinde müterafik kusurunun varlığı kabul edilmelidir. Ancak, hükme esas alınan bilirkişi raporunda hasarın yükleme hatasından kaynaklanıp kaynaklanmadığı hususu irdelenmemiştir. [...] Bu durum karşısında, yükleme ve istifin gönderene ait olduğu kabul edilip, emtiadaki kaybin yükleme ve istif hatasından kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespiti, şayet bu nedenden meydana geldiği tespit edilirse gerekli uyarı ve denetleme görevi yapmayan davalının müterafik kusur oranının belirlenmesi, davalının sorumlu olduğu zarar tutarının TTK'nın 785. maddesi hükmü dikkate alınarak değerlendirilmesi yönlerinde bilirkişi kurulundan ek rapor alınması veya yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılması ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik incelemeye dayalı hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir [...]” (Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 09.07.2007 tarihli ve 8135/10477 sayılı kararı (Kazanıcı)). “[...] Oysa taşıma sözleşmesinde meydana gelen hasardan kimin sorumlu olduğunu belirlemek için öncelikle hasarın yükleme hatasından mı yoksa taşımadan mı ileri geldiğinin açıklığa kavuşturulması gerekir. Şayet hasar yükmeden ileri gelmiş ise yüklemenin kime ait olduğu üzerinde durulup, gönderene ait olduğu anlaşılır ise hasardan esasen gönderen sorumlu olmakla birlikte taşıyanın yüklemeye nezaret görevi olduğu gözetilerek bu yönde ihmali varsa kendisine bir müterafik kusur izafe edilmesi gereği üzerinde durulmak gerekir. Mahkemece yukarıda açıklandığı şekilde inceleme yapıp hasarın neden meydana geldiği ve davalının müterafik kusuru olup olmadığı yolunda ek bilirkişi raporu ya da yeni bir rapor alınarak sonucuna göre bir karar verilmek gerekirken yazılı şekilde eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru olmamıştır [...]” (Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesinin 07.06.2005 tarihli ve 9306/5900 sayılı kararı (Legalbank)).

⁵⁹ Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 6; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 2; Koller, 2020, § 412, Kn. 41; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 2; Bracker - Janßen [Ernstthaler], § 412, Kn. 11.

B. İşletme Güvenliği Kavramı

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde taşıyıcının, yüklemenin işletme güvenliğine uygun yapılmasını sağlamakla yükümlü olduğu düzenlemiş olmakla birlikte, "işletme güvenliği" kavramının kanunî tanımını yapılmamıştır. Taşıma güvenliği yükle ilgili, işletme güvenliği ise yüklenmiş olan taşıma aracıyla ve üçüncü kişilerin yüklemesi yapılmış taşıma aracından kaynaklanan tehlikelerden korunmasıyla ilgili bir kavramdır⁶⁰.

İşletme güvenliği, en yalın ifadeyle yüklenmiş aracın trafik bakımından hiçbir tehlike teşkil etmemesini ifade eder⁶¹. Taşıma aracı, özellikle taşıma güzergâhı üzerindeki trafikte ortaya çıkması olası olan durumların üstesinden gelebilecek şekilde yüklenmişse, aracın işletme güvenliğine uygun olduğundan bahsedilir. İşletme güvenliğinin sağlanıp sağlanmadığı değerlendirilirken, öncelikli olarak taşımanın idarî nitelikteki trafik ve taşıma kurallarına uygun bir biçimde yapılmasının mümkün olup olmadığına bakılmalıdır⁶². Bu bağlamda taşıma aracına yüklenmiş yük, taşıma güzergâhındaki âzamî ağırlık ve yükseklik sınırını aşmamalıdır. Bununla birlikte yüklemenin idarî nitelikteki trafik ve taşıma kurallarına uygun yapılmış olması, işletme güvenliğine uygunluk bakımından tek başına yeterli değildir. Yükleme sonrasında taşıma aracının, olağan trafik akışı içerisinde yüke ve trafikteki diğer araçlara zarar vermeden, muhtemel olan her türlü manevrayı yapabilecek hâlde olması ve ayrıca yüklemenin aracın fren yapma yeteneğinde herhangi bir eksilmeye sebep olmamış olması gerekir⁶³. Araç içerisindeki yük, taşıma sırasında aracın ani bir manevra veya fren yapması durumunda, dengesi bozulmayacak veya araçtan düşmeyecek şekilde taşıma aracına yerleştirilmiş ve sabitlenmiş olmalıdır.

⁶⁰ Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 10; Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 327.

⁶¹ Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 13; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 27; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 9; Koller, 2020, § 412, Kn. 42; Bracker - Janßen [Ernstthaler], § 412, Kn. 11; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 6; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 33.

⁶² Türkel, *Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme*, s. 305.

⁶³ Türkel, *Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme*, s. 305; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 5; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 27; Koller, 2020, § 412, Kn. 42; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 6; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 13; Bracker - Janßen [Ernstthaler], § 412, Kn. 11; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 7; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 6; Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 327.

İşletme güvenliği ve taşıma güvenliğinin, genellikle birbiriyle iç içe giren ve somut olayda çoğunlukla tam anlamıyla birbirinden ayrı tutulması mümkün olmayan iki kavramdır⁶⁴.

C. Taşıyıcının Yüklemenin İşletme Güvenliğine Uygun Yapılmasını Sağlama Yükümlülüğü

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde yüklemenin işletme güvenliğine uygun yapılmasını sağlama yükümlülüğü taşıyıcıya yüklenmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere⁶⁵ işletme güvenliği, yüklenmiş taşıma aracının taşıma güzergâhında ortaya çıkması muhtemel her türlü durumun üstesinden gelebilecek hâlde olmasını ifade eder. Bu kapsamda taşıyıcı, seyir hâlindeyken eşyanın taşıma aracının stabilitesini bozmayacak şekilde taşıma aracına yerleştirilmesini, istiflenmesini ve sabitlenmesini sağlamakla yükümlüdür. Ayrıca taşıyıcı, eşyanın brüt ağırlığı hakkında kesin bilgi alarak, yükün ağırlığının taşıma aracının âzamî taşıma kapasitesini aşmadığından emin olmalıdır. Taşıma aracı seyir hâlindeyken anî bir manevra yapılması veya frenleme sırasında yükün, yola düşmeyecek, dökülmeyecek, taşıma aracının üzerinden veya kenarlarından sarkmayacak veya aracın dengesini bozarak savrulmasına sebebiyet vermeyecek şekilde yüklendiğinden emin olmalıdır. Taşıyıcı, yükün taşıma aracı üzerindeki âzamî yüksekliğinin mevzuatta öngörülen sınırları aşıp aşmadığını denetlemelidir. Eğer kullanılacak taşıma güzergâhında normal ölçülerden daha alçak bir alt geçit, üst geçit veya köprü gibi yapılar varsa, aracın bu yapıların altından veya üzerinden takılmadan ve bunlara zarar vermeden geçebilecek şekilde yüklenmesi sağlanmalıdır⁶⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasına göre eşyanın taşıma aracına yüklenmesi, sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça, gönderen tarafından yapılmak zorunda olduğundan, taşıyıcı

⁶⁴ Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 327; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 7.

⁶⁵ Bu hususta bkz. yuk. C, II.

⁶⁶ Alman Federal Mahkemesi bir kararında A5 otobanında Kasel'e doğru giden, yüklenmiş hâliyle 4,51 metre yüksekliğe sahip tırın, 4,35 metre yüksekliğe sahip otoban üzerindeki üst kavşaklardan birisine çarptığı bir olayda, taşıyıcının, gönderen tarafından belirtilen yükün paketli şekilde yüksekliği ile aracın yüksekliğinin toplanmasıyla elde edilen yükseklik hesaplamasıyla yetinmemesi, ayrıca yüklenmiş hâldeki tırın yüksekliğini de bizzat ölçmesi ve yapılan hesaplama ile fiilî yüksekliğin örtüşüp örtüşmediğini kontrol etmesi gerektiğine hükmetmiştir (BGH, 19.03.2015, I ZR 190/13 (TranspR H. 9, 2015, s. 344).

işletme güvenliğinin sağlanması için yüklemeye fiziken müdahâle etmek zorunda değildir. Ancak taşıyıcı, kural olarak yükleme süresince hazır bulunmalı ve yüklemeye nezaret ederek, eşyanın taşıma aracına, aracın dengesini bozmayacak şekilde konduğundan, taşıma aracının manevraları sırasında araçtan düşmeyecek veya aracın savrulmasına neden olmayacak şekilde istiflendiğinden ve sabitlendiğinden emin olmalıdır⁶⁷. Alman hukukunda doktrindeki bir görüşe göre, yüklemenin gönderen tarafından yapılması gereken hâllerde, yüklemenin işletme güvenliğine uygun şekilde yapılabilmesi için zorunluysa veya aksi hâlde işletme güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi söz konusuysa, taşıyıcının yüklemenin tamamına nezaret etmesi gerekir⁶⁸. Alman hukukunda doktrindeki diğer bir görüşe göre ise, taşıyıcının işletme güvenliğini sağlama yükümlülüğü kapsamında yüklemeye nezaret etmesi gerekmez⁶⁹. Taşıyıcı, yükleme tamamlandıktan sonra yüklemenin işletme güvenliğine uygun olup olmadığını denetlemekle yükümlüdür.

Kanaatimizce ilk görüşe öncelik vermek gerekir. Taşıyıcının yüklemeye nezaret yükümlülüğü, yüklemenin mümkün olan en kısa sürede işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmasına hizmet ettiğinden, taşıyıcının menfaatindedir. Yüklemenin gönderen tarafından yapıldığı durumlarda taşıyıcının fiziken yüklemeye müdahâle etmesi gerekmediği için, yükleme sırasında hazır bulunarak, sadece gerekli hâllerde işletme güvenliğinin sağlanması için göndereni veya gönderenin adamlarını sözlü şekilde yönlendirmesi, taşıyıcıdan katlanması beklenebilecek bir yüküdür. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 2. fıkrası uyarınca taşıyıcı, yükleme ve boşaltmayla ilgili olarak, durumun gereklerine göre belirlenecek makûl bir süre için, aksi kararlaştırılmadıkça ayrıca ücret isteyemez. Dolayısıyla aksi kararlaştırılmadıkça, taşıyıcı makûl yükleme süresi için bekleme ücreti talep edemeyeceğinden, yüklemenin mümkün olan en kısa sürede tamamlanarak taşımaya başlanması, malî olarak da taşıyıcının yararınadır. Aksi görüşün kabulü durumunda, taşıyıcının yüklemeye nezaret yükümlülüğü olmadığından, yükleme tamamlandıktan sonra, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmadığını tespit edilmesi üzerine, eşyanın kısmen de olsa boşaltılarak işletme güvenliğine uygun şekilde yeniden taşıma aracına yüklenmesi gerekir. Dolayısıyla bu fazladan emek ve zaman kaybı, her iki tarafın da malî menfaatiyle çelişir.

⁶⁷ Deniz ticareti hukukunda, benzer bir yükümlülük kaptan bakımından öngörülmüştür. Türk Ticaret Kanunu'nun 1090. maddesi uyarınca kaptan, yola çıkmadan önce geminin denize ve yola elverişli olmasına ve gemiye, gemi adamlarına ve yüke ait belgelerin gemide bulunmasına dikkat etmek zorundadır.

⁶⁸ Koller, 2020, § 412, Kn. 42.

⁶⁹ Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 328.

Taşıyıcı, yüklemenin işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmadığını tespit ederse, gönderene gerekli talimatı vererek, yüklemenin işletme güvenliğine uygun hâle getirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Başka bir ifadeyle, yüklemenin işletme güvenliğine aykırı olduğu hâllerde, taşıyıcının söz konusu aykırılığı kendisinin gidermesi gerekmez. Yüklemenin gönderen tarafından yerine getirilmesi gereken hâllerde taşıyıcı, gönderene veya adamlarına gerekli talimatı vermek suretiyle, yüklemenin işletme güvenliğine uygun hâle getirilmesini talep etme hakkına sahiptir⁷⁰. Bununla birlikte taşıyıcı, işletme güvenliğine ilişkin verdiği talimattan doğan zararlardan sorumludur⁷¹.

Yükün konteyner veya takas gövdesinde kapalı şekilde taşıyıcıya teslim edildiği durumlarda, taşıyıcının konteynerin veya takas gövdesinin içeri kontrol etmesi mümkün değildir. Bu nedenle Alman hukukunda, yükün kapalı bir taşıma kabı içinde taşıyıcıya teslim edildiği durumlarda, taşıyıcının her halükârda yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıldığını varsaymasının mümkün olmadığı ve gönderene, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılıp yapılmadığıyla ilgili soru sorması gerektiği kabul edilmektedir⁷². Özellikle yükün söz konusu taşıma kabının içerisinde yeterince sabitlenmiş olması ve yükün ağırlığının taşıma kabına dengeli şekilde dağıtılmış olması, işletme güvenliğini de ilgilendirmektedir. Bu nedenle taşıyıcının, gönderene istifleme, sabitleme ve yükün ağırlığının taşıma kabı içerisindeki dağılımıyla ilgili sorduğu sorulara tatmin edici cevaplar almış olması şarttır. Aksi hâlde, taşıma kabı içinde yapılan yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapıldığının varsayılması mümkün değildir.

III. YÜKLEMENİN VEYA BOŞALTMANIN TAŞIMA VE/VEYA İŞLETME GÜVENLİĞİNE AYKIRI YAPILMASININ HUKUKÎ SONUÇLARI

A. Genel Olarak

Yüklemenin taşıma ve/veya işletme güvenliğine aykırı yapılmış olmasından doğan bir zarardan bahsedilebilmesi için, öncelikle zararın meydana geldiği aşamanın ve yüklemenin, sözleşmenin hangi tarafınca yerine getirilmesi gerektiğinin

⁷⁰ Koller, 2020, § 412, Kn. 42; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 28; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 35; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 13; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 9; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 6; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 6.

⁷¹ Koller, 2020, § 412, Kn. 42.

⁷² Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 328; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 6; Andresen - Valder, 2019, § 412, Kn. 15; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 13. OLG Düsseldorf, 20.03.1997, 18 U 108/96 (TranspR 1998, H. 4, s. 168).

doğru tespit edilmesi gerekir. Eşya, henüz yükleme alanına getirilmeden zayi olmuş veya hasar görmüşse, yükleme sırasında doğan bir zarardan söz edilmesi mümkün olmaz. Benzer şekilde yükün zilyetliği gönderilene devredildikten ve yük gönderilenin hâkimiyet alanına girdikten sonra zarar görürse, bu aşamada boşaltma sona ermiş olacağından, zararın boşaltma sırasında meydana geldiği ileri sürülemez. Eşyanın kimin tarafından yükleneceği ve boşaltılacağı, yükleme ve boşaltma işleminin başlangıç ve sona erme anının tespiti bakımından önemlidir. Zira taşıyıcı, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrasına göre eşyanın taşınmak üzere teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçecek sürede, eşyanın zıyaından, hasarından ve geç tesliminden doğan zararlardan sorumludur.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında taşıyıcının, "yüklemenin" işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle eşyanın boşaltılması bakımından boşaltmanın sadece taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılması gerekir ve boşaltmanın taşıma güvenliğine aykırı olarak yapılması nedeniyle doğan zararlardan ötürü bir sorumluluk söz konusu olur.

B. Eşyanın Taşıma Güvenliğine Uygun Olmayan Şekilde Yüklenmesi veya Boşaltılması

1. Taşıma Güvenliğine Uygun Olmayan Şekilde Yüklenen veya Boşaltılan Eşyada Meydana Gelen Zarardan Sorumluluk

Yüklemenin veya boşaltmanın taşıyıcı veya gönderen ya da gönderilen tarafından üstlenilmiş olmasına bakılmaksızın, taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmasının zorunlu olduğu, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Yükleme veya boşaltma, gönderen ya da gönderilen tarafından yapılmışsa ve yapılmış olan yükleme veya boşaltma, taşıma güvenliğine uygun değilse, farklı ihtimallerin değerlendirilmesi gerekir. Gönderen sözleşmeyle yüklemeyi veya boşaltmayı üstlenebileceği gibi, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadığı için yüklemenin ve boşaltmanın gönderen tarafından yapılması gerekebilir.

a. Yüklemenin veya Boşaltmanın Gönderen veya Gönderilen Tarafından Taşıma Güvenliğine Uygun Olmayan Şekilde Yapılması Nedeniyle Eşyanın Zarara Uğraması

Yüklemenin, gönderen tarafından taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılması nedeniyle eşya zarara uğramışsa, ortaya çıkan bu zararın taşıma sırasında

oluşup oluşmadığından bağımsız olarak, taşıyıcının söz konusu zarardan sorumlu tutulması mümkün değildir⁷³. Çünkü zarar, yükün taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yüklenmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Taşıyıcının, eşyanın zararından doğan sorumluluğundan kurtulduğu özel hâlleri düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, eşyanın gönderen tarafından yüklenmesi ve boşaltılması, taşıyıcı bakımından bir sorumsuzluk nedeni olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla eşyanın uğradığı zararın, yüklemenin taşıma güvenliğine aykırı şekilde yapılmasından doğduğu hâllerde, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulabilir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, eşyanın uğradığı zararın yüklemenin yanı sıra boşaltmanın da gönderen veya gönderilen tarafından yapılması nedeniyle meydana geldiği hâller, taşıyıcının söz konusu zarardan doğan sorumluluktan kurtulmasının mümkün olduğu özel bir hâl olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla eşyanın uğradığı zarar, eşyanın gönderen veya gönderilen tarafından taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde boşaltılması sebebiyle meydana gelirse, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulur.

Gönderen tarafından yapılması gereken yüklemenin, taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmadığı taşıyıcı tarafından fark edilmesine rağmen, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi için gerekli uyarı yapılmamış ve eşya taşınmaya başlanmışsa, taşıyıcı, taşıma sırasında taşıma güvenliğine uygun olmayan yükleme nedeniyle eşyanın zarara uğramasından doğan sorumluluğundan, Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak kurtulamaz. Çünkü bu ihtimalde taşıyıcı, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmadığını bilmesine rağmen, göndereni uyarmadığı için sözleşmesel özen yükümlülüğünü ihlâl etmiş olur. Yüklemenin, taşıma güvenliğine uygun olmadığını ve bu nedenle eşyanın taşıma sırasında zarar görebileceğini bilmesine rağmen göndereni bu hususta uyarmayan taşıyıcının, bu ihlâlden kaynaklanan bir zararın doğması durumunda Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi uyarınca sorumluluktan kurtulabileceğinin kabulü, yukarıda da belirtildiği üzere⁷⁴, hakkın kötüye kullanılması teşkil eder.

⁷³ Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 17; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 2; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 31; Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 328; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 29; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 11; Koller, 2020, § 412, Kn. 23; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 12.

⁷⁴ Bu hususta bkz. yuk. B, II, 4.

Taşıyıcının, bu durumda ortaya çıkan zarardan doğan tazminat sorumluluğundan kurtulması söz konusu olmamakla birlikte, yüklemenin gönderenin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olduğu ve gönderenin bu edimin ifasında kusurlu davrandığı gözetilerek, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 2. fıkrası doğrultusunda taşıyıcının ödemesi gereken tazminat miktarında indirim yapılmalıdır⁷⁵.

b. Yüklemenin veya Boşaltmanın Taşıyıcı Tarafından Taşıma Güvenliğine Uygun Olmayan Şekilde Yapılması Nedeniyle Eşyanın Zarara Uğraması

Gönderen ve taşıyıcı, yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması konusunda anlaşılabilir. Ayrıca yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması, durumun gereğinden veya ticarî teamülden de kaynaklanabilir (TTK m. 863 f. 1). Bu nedenle yüklemenin veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gerektiği durumlarda, eşyanın yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılması nedeniyle zarar görmesi hâlinde, ortaya çıkan bu zarardan kimin sorumlu tutulacağına belirlenmesi gerekir.

Taşıyıcının yüke özen borcu, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca taşıyıcı, eşyanın taşınmak üzere teslim alınmasından teslim edilmesine kadar geçecek süre içinde, eşyanın zıyaından, hasarından veya teslimindeki gecikmeden doğan zararlardan sorumludur. Dolayısıyla yüklemenin ve boşaltmanın taşıyıcı tarafından üstlenildiği durumlarda, eşyanın taşıma güvenliğine uygun olmayan yükleme ya da boşaltma nedeniyle gördüğü zarardan, taşıyıcının sorumluluğuna ilişkin hangi hükümlerin uygulanması gerektiğinin belirlenebilmesi için taşıyıcının yüke özen borcunun başladığı ve sona erdiği sürenin doğru şekilde tespit edilmesi gerekir.

Taşıyıcının eşyanın zıyaı, hasarı veya geç tesliminden doğan sorumluluğunun başlayabilmesi için, eşyanın taşıyıcıya teslim edilmesi gerekir. Yüklemenin taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda taşıyıcının yüke özen borcu, eşyanın gönderen tarafından yüklenmek üzere taşıyıcının hâkimiyetine bırakılmasıyla ve eşya üzerindeki zilyetliğin taşıyıcıya devredilmesiyle başlar⁷⁶. Yükle-

⁷⁵ Alman hukukunda doktrindeki aynı yöndeki görüş için bkz. Koller, 2020, § 412, Kn. 22a.

⁷⁶ Vural Seven, *Taşıma Hukuku, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını*, 2. Bası, Eskişehir 2011, s. 115; Arkan, 1982, s. 52, 54; Adıgüzel, 2021, s. 152; Şükrü Yıldız, "TTK Hükümleri Işığında Taşıyıcının (Kara Yoluyla) Eşya Taşımadan Doğan Sorumluluğu", *İstanbul Ti-*

menin taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda, eşyanın gönderen tarafından yükleme alanına getirilerek, yüklemenin yapılabilmesi için eşyanın taşıyıcının fiilî hâkimiyetine bırakılmasıyla, eşyanın “taşıyıcıya tesliminin” gerçekleştirildiğinin kabulü gerekir.

Boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda, taşıyıcının yüke özen borcu, eşyanın taşıma aracından indirilerek gönderilenin hâkimiyetine bırakılması ve eşya üzerindeki zilyetliğin tarafların karşılıklı, örtüşen iradeleleriyle gönderilene devredilmesiyle sona erer⁷⁷.

Dolayısıyla yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda taşıyıcının yüke özen borcu, yüklemenin ve boşaltmanın gönderen veya gönderilen tarafından yapılması gereken durumlara nazaran daha erken başlar ve daha geç sona erer. Bu nedenle yüklemenin ve/veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda, eşya taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yüklendiği veya boşaltıldığı için zarara uğrarsa, taşıyıcı ortaya çıkan bu zarardan Türk Ticaret Kanunu’nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu olur. Taşıyıcının, sorumluluktan kurtulmasına imkân tanıyan özel hâlleri düzenleyen Türk Ticaret Kanunu’nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulması da mümkün değildir. Çünkü taşıyıcının, Türk Ticaret Kanunu’nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi için yükleme ve/veya boşaltmanın gönderen veya gönderilen tarafından yapılmış olması gerekir.

Gönderenin, taşıyıcı tarafından taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılan yükleme veya boşaltma nedeniyle meydana gelen zarar ötürü taşıyıcıya karşı sözleşme dışı bir talep hakkı doğmuşsa, taşıyıcı bu talep bakımından da Türk Ticaret Kanunu’nun 885. maddesi uyarınca sorumluluğun sınırlandırılmasına ilişkin Kanun’un 882. maddesine dayanabilir⁷⁸.

caret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 28, S. 2, Y. 2015, s. 100; Can, 2017, s. 89-90; Adıgüzel, 2012, s. 50; Hikmet Cem Congar, *CMR ve Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Uyarınca Karayolu Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 63; Hakan Bulut, “Karayoluyla Yurtiçi Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Sorumluluğu”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2017, s. 31.

⁷⁷ Seven, 2011, s. 116; Arkan, 1982, s. 55; Adıgüzel, 2012, s. 56; Adıgüzel, 2021, s. 153; Yıldız, Taşıyıcının (Kara Yoluyla) Eşya Taşımadan Doğan Sorumluluğu, s. 101-102; Congar, 2021, s. 67-68.

⁷⁸ Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 331.

Alman hukukunda doktrindeki bir görüşe göre, yüklemenin sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden kaynaklı olarak taşıyıcı tarafından yapılması gerektiği durumlarda, yükleme fiilen, taşıyıcı yerine gönderen tarafından yapılmışsa, yükleme yükümlülüğünün taşıyıcı tarafından ifa edilmesi gerektiğine bakılmaksızın taşıyıcı, eşyanın zararından doğan sorumluluğundan Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinin mehz hükmü niteliğinde olan Alman Ticaret Kanunu'nun 427. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulabilir⁷⁹. Alman hukukunda doktrindeki anılan bu görüşe göre, taşıyıcının Alman Ticaret Kanunu'nun 427. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi için aranan tek şart, zararın gönderen veya gönderilen tarafından yapılan yükleme veya boşaltma nedeniyle meydana gelmiş olmasıdır. Bu görüşe göre, Alman Ticaret Kanunu'nun 427. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendinde, yükleme veya boşaltmanın gönderen veya gönderilen tarafından sözleşmesel bir yükümlülük kapsamında yapılmış olması şartı aranmadığından, yüklemenin veya boşaltmanın fiilen gönderen veya gönderilen tarafından yapıldığı durumlarda, taşıyıcıya yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmaması nedeniyle ortaya çıkan zarardan doğan tazminat yükümlülüğünden kurtulma imkânı sağlanmaktadır.

Bu görüşe katılmıyoruz. Yükleme ve/veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gereken durumlarda, taşıyıcının bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, sözleşmenin pozitif (müspet) ihlâli niteliğindedir. Yükleme ve/veya boşaltma, fiilen gönderen veya gönderilen tarafından yapılmışsa, öncelikle somut olayda tarafların örtülü olarak (zımnen) yüklemenin ve/veya boşaltmanın gönderen veya gönderilen tarafından yerine getirilmesi konusunda sözleşmeyi değiştirip değiştirmedikleri irdelenmelidir. Ancak tarafların örtülü olarak sözleşmeyi değiştirdiklerinin kabul edilmesinin gerektiği durumlarda, gönderen veya gönderilen tarafından yapılan yüklemenin ya da boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olmaması nedeniyle taşınan eşya zarar görürse, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak zarardan doğan sorumluluktan kurtulabilmesi mümkündür.

Öte yandan tarafların örtülü olarak sözleşmeyi değiştirmedikleri durumda ise, taşıyıcının Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası kapsamında yüke özen borcunun başlangıç ve bitiş anı gözetilerek hukukî bir sonuca varılmasıdır. Hemen yukarıda belirtildiği üzere, yüklemenin taşıyıcı tarafından yapılması

⁷⁹ Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 328.

gereken durumlarda, taşıyıcının yüke özen borcu, eşyanın yüklenmek üzere kendisine teslim edilmesiyle başlar. Yüklemenin taşıyıcı tarafından yapılması gerekiyorsa, taşıyıcının yükleme alanına gelmesi ve eşyanın yükleme için hazır edilmiş olmasıyla, yüke özen borcunun başlar. Dolayısıyla yüke özen borcunun başlangıcı bakımından, taşıyıcı yüklemeyi yapmaktan kaçındığı için fiilen gönderenin eşyayı yüklemeye başlamasına başka bir hukukî sonuç bağlamak mümkün değildir. Taşıyıcı, sözleşmeyle üstlendiği eşyanın yüklenmesi borcunu ifa etmeyerek, yüklemenin fiilen gönderen tarafından yapılmasına kendisi neden olmaktadır. Eşyanın yüklenmesini dilediği an devralarak, borca aykırılığı sona erdirebileceği gibi, yükleme sırasında gönderenin eşyaya vereceği muhtemel zararı da engelleyebilir. Bunun yanı sıra taşıyıcı, yüke özen borcunun başlangıç anı bakımından sözleşmeyle yükleme yükümlülüğünü üstlenmesine rağmen, taşıma aracıyla yükleme alanına geldiği hâlde, sözleşmeye aykırı şekilde yükleme edimini ifa etmeyerek, eşyanın zilyetliğini devralma iradesi olmadığından bahsedemez. Zira sözleşmeye aykırı şekilde yükleme edimini ifa etmeyerek, yüklemenin fiilen gönderen tarafından yapılmasına sebep olması ve fiilen gönderen tarafından yapılan yükleme sırasında meydana gelen zarardan doğan sorumluluğundan ise, eşyanın zilyetliğini devralma iradesi olmadığı için yüke özen borcunun başlamadığını ileri sürerek kurtulmaya çalışması, hakkın kötüye kullanılması teşkil eder.

Boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcı tarafından ifa edilmesi gereken hâllerde, taşıyıcının boşaltmayı yapmaktan kaçınmasından ötürü boşaltma fiilen gönderilen tarafından yapılmışsa ve boşaltma yükümlülüğünün gönderilen tarafından yapılması yönünde örtülü olarak da olsa, bir sözleşme değişikliğinden bahsedilmesi mümkün değilse, yükleme bakımından belirttiğimiz hususlara benzer bir değerlendirme yapılması zorunludur. Taşıyıcının boşaltma yükümlülüğünü yerine getirmediği durumlarda, yüke özen borcunun sona ermesi söz konusu olmaz. Dolayısıyla boşaltma fiilen gönderilen tarafından gerçekleştirilse de, taşıyıcının Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca boşaltma sırasında meydana gelen zararlardan sorumlu olacağı kabul gerekir. Ancak anılan durumlarda yükleme ve boşaltmanın fiilen gönderen ya da gönderilen tarafından yapıldığı gözetilerek, Kanun'un 875. maddesinin 2. fıkrası uyarınca tazminat borcunun kapsamının buna göre belirlenmesi gerekir.

2. Gönderen Tarafından Yapılması Gereken Yüklemenin Taşıma Güvenliğine Uygun Olmaması Durumunda Taşıyıcının Hakları

Gönderenin yapmakla yükümlü olduğu yüklemenin, taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmadığı açıksa ve bu durum aynı zamanda işletme güvenliği-

ne aykırılığa sebep olduğu için eşyanın taşıma sırasında zarar görmesi muhtemelse, taşıyıcı yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi yönünde talimat verebilir ve bu talimatının gereği yerine getirilene kadar taşımaya başlamakta kaçınabilir⁸⁰. Ayrıca yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "makûl süreyi" aşarsa, taşıyıcı makûl yükleme süresini aşan süre için bekleme ücreti talep edebilir. Gönderen, yüklemeyi taşıma güvenliğine uygun hâle getirmeyi reddederse, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 867. maddesinin 1. fıkrası uyarınca gönderene makûl bir süre vererek, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesini talep edebilir. Taşıyıcı tarafından verilen süre içerisinde gönderen, yüklemeyi taşıyıcının talimatı doğrultusunda taşıma güvenliğine uygun hâle getirmese, taşıyıcı sözleşmeyi feshedebilir veya 865. maddenin 2. fıkrasına göre haklarını kullanabilir (TTK m. 867/2)⁸¹.

Taşıma başladıktan sonra yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmadığı anlaşılabilir. Eşyanın araç içinde hareket etmesi nedeniyle aracın dengesi bozulmuş, sabitlemenin yeterli olmadığı veya başka bir sebepten ötürü taşımanın işletme güvenliğine uygun şekilde devam ettirilmesinin mümkün olmadığı anlaşılırsa, taşımanın durdurulması ve işletme güvenliği sağlanana kadar taşımaya devam edilmemesi gerekir⁸². Taşıma güvenliğine uygun olmayan yükleme nedeniyle eşyanın zarar görmesinin kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, taşıyıcının taşımaya devam etmemesi yüke özen borcunun bir gereğidir⁸³.

Taşımaya işletme güvenliğine uygun şekilde devam edilmesinin mümkün olmaması, bir taşıma engeli niteliğindedir⁸⁴. Bu nedenle taşıyıcının Türk Ticaret

⁸⁰ Alman hukukunda taşıyıcının bu gibi durumlarda Alman Medenî Kanunu'nun 273. maddesi uyarınca bir ifadan kaçınma hakkı (*Zurückbehaltungsrecht*) olduğu kabul edilmektedir (Neufang/Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 328; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 1; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 5; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 28; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 16; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 10; Koller, 2020, § 412, Kn. 43; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 6; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 27; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 6. BGH, 09.04.1981, IVa ZR 109/80 (BeckRS 1981, 30393941); OLG Bamberg, 09.04.2014, 3 U 2/13 (RdTW 2015, 103)).

⁸¹ Koller, 2020, § 412, Kn. 43; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 27; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 16.

⁸² Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 28; Koller, 2020, § 412, Kn. 22; Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 2.

⁸³ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 328.

⁸⁴ Koller, 2020, § 412, Kn. 43; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 27; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 16.

Kanunu'nun 869. maddesi uyarınca tasarruf hakkı sahibine durumu derhâl bildirerek, işletme güvenliğine uygun şekilde taşımaya devam edilebilmesi için gerekli talimatı alması gerekir. Gönderen, yüklemenin taşıyıcı tarafından taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi yönünde bir talimat verebilir⁸⁵. Taşıyıcı, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi yönündeki talimatı yerine getirmişse, bu talimatın yerine getirilmesi için yaptığı gideri ve ayrıca talimatın yerine getirilmesi için uygun bir ücreti gönderenden talep edebilir (TTK m. 869/1-4, TTK m. 868/1-3).

Alman hukukunda doktrindeki bir görüşe göre, gönderenin yapması gereken yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığı durumlarda, taşıyıcı söz konusu yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığı konusunda göndereni uyarmasına rağmen, gönderen yüklemeyi taşıma güvenliğine uygun hâle getirmemişse ve fakat taşıma güvenliğine aykırılık, taşıyıcı için görünen herhangi bir tehlike doğurmuyorsa, taşıyıcı taşımaya başlamak zorundadır⁸⁶. Bu görüşe göre, taşıma güvenliğine uygun olmayan yüklemenin işletme güvenliği bakımından bir tehlike yaratmadığı durumlarda, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmış olması, sadece gönderenin menfaatinidir. Dolayısıyla yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılması, gönderen tarafından yerine getirilmesi gereken bir yük olarak görülmelidir. Bu nedenle taşıyıcı, anılan durumlarda kendisinin zarar görme tehlikesi bulunmadığından, taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılan yüklemeyi gerekçe göstererek taşımayı gerçekleştirilmekten kaçınmaz.

Bu görüşe katılmıyoruz. Çünkü taşıma işi, olumsuz dış etkenlere fazlasıyla açık ve birçok rizikoyu içinde barındıran bir faaliyettir. Yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığı durumlarda, taşıma güzergâhı üzerinde aracın karşı karşıya kalacağı durumların eşya üzerinde yaratacağı etkinin ve eşya üzerinde oluşan bu etki karşısında eşyanın taşıma aracına ve/veya trafikteki üçüncü kişilere vereceği tepkinin, taşımaya henüz başlanmadığı aşamada tüm olası ihtimaller değerlendirilerek bir tespit yapılması mümkün değildir. Başka bir ifadeyle taşıma güvenliğine uygun olmayan yükleme, her halükârda yapılacak taşıma bakımından belirli bir riziko içerir. Bu rizikonun gerçekleşme ihtimali oldukça düşük olsa da kanaatimizce taşıyıcıdan taşıma sırasında zarara uğrayabileceğini bilmesine rağmen taşımayı gerçekleştirilmesi beklenemez.

⁸⁵ Koller, 2020, § 412, Kn. 43.

⁸⁶ Koller, 2020, § 412, Kn. 21; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 7.

Alman hukukunda doktrindeki katıldığımız görüşe göre, yüklemenin gönderenin talimatıyla taşıyıcı tarafından taşıma güvenliğine uygun hâle getirildiği durumlarda, taşıyıcının bu talimatın yerine getirilmesi nedeniyle yapmış olduğu giderlerin tazminini ve uygun bir ücret bedelini talep edebilmesi için, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmamasının kendi riziko alanında olmayan bir hâlden kaynaklanmış olması gerekmektedir⁸⁷. Başka bir ifadeyle taşıyıcı, gönderene yüklemenin işletme güvenliğine uygun şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli bilgileri ve talimatı vermemişse veya gönderenin yapmakla yükümlü olduğu yüklemenin taşıma ve işletme güvenliğine uygun olup olmadığını, taşıma başlamadan önce denetlemeyi ihmal ettiği için, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığı taşıma sırasında fark edilmişse, bir taşıma engeli niteliğindeki yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmaması hususunun taşıyıcının riziko alanından kaynaklandığının kabulü gerekir. Türk Ticaret Kanunu'nun 869. maddesinin 1. fıkrasının 4. cümlesinde, kendisine talimat verilen durumlarda taşıyıcının, teslim engelinin kendi riziko alanına⁸⁸ giren bir nedenden doğmamış olması şartıyla, Kanun'un 868. maddesinin 1. fıkrasının 3. ve 4. cümlelerinde öngörülen talepleri ileri sürebileceği kabul edilmiştir. Ancak taşıyıcının üzerine düşen bir yükümlülüğü ihlâl etmesi nedeniyle, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığını taşımaya başlamadan önce fark etmediği durumlarda, bu husus taşıyıcının riziko alanında giren bir sebep olduğundan, taşıyıcının yüklemeyi taşıma güvenliğine uygun hâle getirmek için yaptığı giderleri gönderenden talep edemeyeceğinin kabulü gerekir.

3. Gönderen Tarafından Taşıma Güvenliğine Uygun Olmayan Şekilde Yüklenen Eşyanın Taşıyıcıya veya Taşıma Aracındaki Diğer Yüklere Verdiği Zarardan Doğan Sorumluluk

Eşyanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yüklenmesi nedeniyle taşıma aracında veya aynı araçta taşınan diğer yükte zarar meydana gelmesi mümkündür. Örneğin, taşınacak eşyanın ağırlığının, taşıma aracı içinde eşit dağıtılmaması nedeniyle aracın dengesinin bozulmasından dolayı kaza yapması ve taşıma aracında hasar meydana gelmesi ya da eşya yeterince sabitlenmediği için taşıma sırasında hareket ederek taşıma aracındaki diğer eşyaları ezmesi bu kapsamda düşünülebilir.

⁸⁷ Koller, 2020, § 412, Kn. 43.

⁸⁸ Riziko alanı ilkesine ilişkin olarak bkz. Vural Seven/Ahmet Batuhan Oyal, "Taşıma Hukukunda Riziko Alanı İlkesi Bağlamında Nötr Alan ve COVID-19'un Nötr Alan Olarak Değerlendirilmesi", *İstanbul Hukuk Mecmuası*, C. 78, S. 2, Y. 2020, s. 614 vd.

Alman hukukunda doktrinde, gönderen tarafından yapılan yüklemenin taşıma güvenliğine aykırı olması nedeniyle taşıyıcının zarara uğraması durumunda, Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin mehzaz hükmü niteliğinde olan Alman Ticaret Kanunu'nun 414. maddesinin kıyasen uygulanıp uygulanamayacağı hususu tartışmalıdır. Alman hukukunda doktrindeki baskın görüşe göre, gönderen tarafından yapılan ve taşıma güvenliğine uygun olmayan yükleme nedeniyle taşıyıcının zarar görmesi durumunda, taşıyıcı uğradığı zararın tazminini, genel olarak sözleşmenin pozitif (müspet) ihlâli nedeniyle borçlunun tazminat sorumluluğunu düzenleyen Alman Medenî Kanunu'nun 280. ve 282. maddelerine uyarınca talep edebilir⁸⁹. Gönderenin sözleşmenin pozitif ihlâli nedeniyle meydana gelen zarardan doğan sorumluluğu, kusur sorumluluğu niteliğini haizdir. Bu sorumluluğun miktar bakımından bir sınırı yoktur. Bu görüşte olan bazı yazarlar, Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin mehzazı niteliğindeki Alman Ticaret Kanunu'nun 414. maddesinin 1. fıkrasında, gönderenin olağan sebep sorumluluğuna ilişkin hâllerin tahdidî olarak sayıldığını ve yükleme ile boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılmasının bu hâllerden birisi olmadığını ifade etmiştir⁹⁰. Gönderenin olağan sebep sorumluluğunu düzenleyen Taşıma Hukuku Reform Kanunu Tasarısı'nın 414. maddesinin Hükümet Gerekçesi'nde⁹¹, taşıyıcının uğradığı zararların giderilmesi bakımından bir kanun boşluğu oluşmaması için anılan düzenlemede sayılan hâllerde, gönderen bakımından miktar bakımından sınırlı olmayan ve gönderenin kusurundan bağımsız bir sorumluluk türü öngörüldüğü, söz konusu düzenlemede yer verilen özel hâllerin CMR örnek alınarak belirlendiği belirtilmiştir. Adalet Komisyonu'nca Taşıma Hukuku Reform Kanunu Tasarısı'nın 414. maddesinde değişiklik yapılarak, gönderenin olağan sebep sorumluluğu, taşıyıcının sorumluluğuna paralel olarak miktar bakımından sınırlandırılmıştır. Böylelikle taşıyıcının ve gönderenin olağan sebep sorumluluğu arasında uyum sağlamanın amaçlandığı ifade edilmiştir⁹². Alman hukukunda doktrindeki baskın görüşe göre, Alman Ticaret Kanunu'nun 414. maddesinin kanunlaşma süreci göz önünde bulundurulduğunda, anılan düzenlemede gönderenin olağan sebep sorumluluğunu doğuran hâller özel olarak düzenlenmiş olup, gönderenin so-

⁸⁹ Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 18; Koller, 2020, § 412, Kn. 23; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 11; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 30; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 11.

⁹⁰ Koller, 2020, § 412, Kn. 23, dn. 145; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 18.

⁹¹ RegE BT-Drucks., 13/8445, s. 43.

⁹² RegE BT-Drucks., 13/10014, s. 47.

rumluluğunu gerektirebilecek başka hâllere kıyasen uygulanması için gerekli olan kanun içi boşluk mevcut değildir.

Alman hukukunda doktrindeki diğer bir görüşe göre, gönderen tarafından yapılan yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmaması nedeniyle taşıyıcı zarara uğrarsa, gönderenin doğan bu zarardan kaynaklanan sorumluluğunun kapsamı, Alman Ticaret Kanunu'nun 414. maddesinin kıyasen uygulanması suretiyle belirlenmelidir⁹³. Bu görüşe göre, Taşıma Hukuku Reform Kanunu Tasarısı'nda Adalet Komisyonu'nca değişiklik yapılmadan önce, Tasarı'nın 414. maddesinde yer verilen hâllerde gönderenin olağan sebep sorumluluğu miktar bakımından sınırlandırılmamış olduğundan, Taşıma Hukuku Reform Kanunu öncesindeki düzenlemelere nazaran gönderenin yükleme ve boşaltmadan kaynaklanan zararlardan doğan sorumluluğunun ağırlaştırılmaması için, bu zararlar Tasarı'nın 414. maddesinin 1. fıkrasının kapsamı dışında bırakılmıştır. Ancak Adalet Komisyonu'nca gönderenin olağan sebep sorumluluğundan doğan tazminat yükümlülüğü, eşyanın net olmayan ağırlığının her bir kilogramı için 8,33 özel çekme hakkıyla sınırlandırıldığı için, gönderen tarafından yapılan yükleme ve boşaltma sırasında taşıyıcıya verilen zarar bakımından, Alman Ticaret Kanunu'nun 414. maddesinin kıyasen uygulanmaması, Alman Anayasası'nın 3. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesini ihlâl etmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin Hükümet Gerekçesi'nde, anılan düzenlemenin 1. fıkrasında sayılan hâllerin tahdidî biçimde sayıldığı açıkça belirtilmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin 1. fıkrasının (a) ilâ (d) bendinde sayılan ve gönderenin olağan sebep sorumluluğuna neden olan hâller incelendiğinde, söz konusu yükümlülüklerin (kural olarak⁹⁴) gönderen tarafından yerine getirilmesi gereken yükümlülüklerle ilişkin olduğu görülmektedir. Oysa Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde yükleme ve boşaltmanın sözleşmeyle taşıyıcı tarafından yapılmasının kararlaştırılabileceği, tarafların bu

⁹³ Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 32.

⁹⁴ Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde, gönderenin yetersiz ambalajlama ve işaretlemeyen kaynaklanan taşıyıcının zararları ile giderlerini karşılamakla yükümlü olduğu öngörülmüştür. Türk Ticaret Kanunu'nun 862. maddesine göre eşyanın, gönderen tarafından taşıma sırasında zıya ve hasardan korunacak ve taşıyıcıya zarar veremeyecek şekilde ambalajlanması zorunludur. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 862. maddesi emredici nitelikte bir düzenleme olmadığından, taraflar sözleşmeyle ambalajlama ve işaretlemenin taşıyıcı tarafından yapılması konusunda anlaşabilirler (Adıgüzel, 2021, s. 75; Cafer Eminoğlu, "Türk Ticaret Kanunu'nun 864. Maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIX, S. 3, Y. 2015, s. 33).

yönde açık iradesi olmasa dahi durumun gereğinden veya ticarî teamülden de bu edimlerin taşıyıcı tarafından yerine getirilmesinin mümkün olduğu düzenlenmiştir. Ayrıca hukukumuzda borca aykırılık durumunda, meydana gelen zararın tazmini için borçlunun kusurlu olması gerekir. Başka bir anlatımla hukukumuzda kusur sorumluluğu kuraldır⁹⁵. Dolayısıyla Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin 1. fıkrasında gönderen bakımından olağan sebep sorumluluğunun düzenlenmiş olması, anılan düzenlemenin istisnaî nitelikte olduğunu göstermektedir. İstisnaî düzenlemelerin dar yorumlanması kuralı gereği, gönderen tarafından yapılan yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde gerçekleşmemesi nedeniyle taşıyıcının uğradığı zararın tazmini açısından Türk Ticaret Kanunu'nun 864. maddesinin kıyasen uygulanması kanaatimizce mümkün değildir.

Gönderen veya gönderilen tarafından taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılan yükleme veya boşaltma, borca aykırılık teşkil ettiğinden, taşıyıcı bundan dolayı uğradığı zararı, Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesi uyarınca gönderenden talep edebilir. Taşıyıcının aracından birden fazla gönderenin eşyasının taşınması durumunda, gönderenlerden veya gönderilenlerden birisinin taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yaptığı yükleme ya da boşaltma nedeniyle diğer gönderenlerin eşyasında bir zarar meydana gelirse, taşıyıcı eşyası zarar gören gönderenlere karşı taşıma sözleşmesinden dolayı Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu olur. Taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yükleme yapan gönderen ile eşyası zarar gören diğer gönderen(ler) arasında sözleşmesel bir ilişki yoktur. Dolayısıyla eşyası zarar gören diğer gönderenler, uğradıkları zararı taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yükleme veya boşaltma yapan gönderenden veya gönderilenden haksız fiil hükümlerine göre talep edebilir⁹⁶. Taşıyıcı, eşyası zarar gören diğer gönderenlere ödemek zorunda kaldığı tazminat miktarını da Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesi uyarınca taşıma güvenliğine aykırı şekilde yükleme veya boşaltma yapan gönderenden veya gönderilenden talep edebilir. Ancak

⁹⁵ Pandekt hukukunda "kusur olmadan tazminat olmaz" (*nulla indemnitas sine culpa*) ilkesi esas olduğundan, Alman ve İsviçre hukukunda da kabul edilen bu ilke, Alman ve İsviçre hukuk sistemlerinin Türk hukukunun mehazı niteliğinde olması sebebiyle hukukumuz açısından da geçerlidir (Zahit İmre, **Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri**, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1949, s. 17-18).

⁹⁶ Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 18; Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 328; Koller, 2020, § 412, Kn. 23; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 11; Fremuth - Thume, 2000, § 412, Kn. 11.

zararın meydana gelmesinde taşıyıcının da bir kusuru varsa, Türk Borçlar Kanunu'nun 114. maddesinin 2. fıkrasının atfıyla, gönderenin ödemesi gereken tazminat miktarı Türk Borçlar Kanunu'nun 52. maddesi kapsamında belirlenir.

C. Yüklemenin İşletme Güvenliğine Uygun Olmamasının Hukukî Sonuçları

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde taşıyıcının, yüklemenin sözleşmenin hangi tarafınca yapılması gerektiğinden bağımsız olarak her halükârda işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlü olduğu öngörülmüştür. Söz konusu düzenlemede, sadece "yüklemenin" işletme güvenliğine uygun şekilde yapılması gerektiği açıkça ifade edilmiştir. Yukarıda açıklandığı üzere⁹⁷, işletme güvenliği daha çok taşıma sırasında yüklenen eşyanın taşıma aracı üzerindeki fiziki etkisiyle ilgili olduğundan, boşaltma bakımından böyle bir yükümlülük öngörülmemiştir.

Yüklemenin işletme güvenliğine uygun olması taşıyıcı tarafından sağlanmalıdır. Taşıma güvenliği ve işletme güvenliği birbirleriyle yakın ilişki içinde olan ve bağlantılı kavramlardır. Yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmaması, kural olarak işletme güvenliğine aykırılığı da beraberinde getirir. Bununla birlikte yükleme, taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmış olmasına rağmen, örneğin, eşya kullanılacak taşıma güzergâhındaki âzamî yükseklik sınırını aşacak şekilde taşıma aracına yüklenmişse, yapılan yüklemenin işletme güvenliğine uygun olduğundan bahsedilemez. Dolayısıyla yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmış olması, işletme güvenliğine de uygun şekilde yapıldığı anlamına gelmez.

Taşıyıcı, yüklemenin işletme güvenliğine aykırı olması nedeniyle eşyada meydana gelen zarardan Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumludur⁹⁸. Yukarıda da belirtildiği üzere taşıyıcı, gönderen tarafından yapılan yüklemenin işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmasını denetlemekle yükümlüdür⁹⁹. Yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığı ve işletme güvenliğini de tehlikeye düşürdüğü durumlarda, göndereni bu hususta uyararak ve yüklemenin taşıma ve dolayısıyla işletme güvenliğine uygun hâle getirilmesini sağlamak zorundadır. Alman yargı kararlarında, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmayan şekilde yapıldığı durumlarda, işletme güvenliğine aykırılığın so-

⁹⁷ Bu hususta bkz. yuk. C, II.

⁹⁸ Merkt [Hopt vd.], § 412, Kn. 2; Koller, 2020, § 412, Kn. 45; Thume [MüKo HGB], § 412, Kn. 19; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 28; Schmidt [Staub HGB], § 412, Kn. 38; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 6.

⁹⁹ Bu hususta bkz. yuk. C, III.

mut olayda eşyada meydana gelen zarara etki etmemiş olmasının, taşıyıcının eşyada meydana gelen zarardan doğan sorumluluğundan kurtulması için yeterli olmadığı kabul edilmektedir¹⁰⁰. Kanaatimizce söz konusu içtihat isabetlidir. Zira yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasının sağlanması kapsamında taşıyıcının yüklemeye nezaret yükümlülüğü vardır. Bu noktada taşıyıcının, gönderen tarafından yapılan yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmadığını tespit etmesi hâlinde, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi için göndereni veya adamlarını uyarması ve taşıma güvenliğinin sağlanması için gerekli talimatı vermesi gerekir. Taşıyıcının bu yükümlülüğünü ihlâl etmesi nedeniyle yüklemenin, taşıma güvenliğinin yanı sıra işletme güvenliğine uygun olmaması durumunda, taşıyıcının Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesine aykırı hareket ettiğinin kabulü zorunludur. Dolayısıyla taşıyıcının, kanundan doğan bir yükümlülüğünü ihlâl ettiği hâlde, somut olayda yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmamasının taşınan eşyada meydana gelen zarara etki etmediğinden hareketle, sorumluluktan kurtulmasına imkân tanınması mümkün değildir. Somut olayda taşınan eşyada meydana gelen zararda, yüklemenin işletme güvenliğine uygun şekilde yapılmamasının etkili olup olmadığının tespiti ve ispatı, uygulamada çeşitli sorunlara yol açabilir. Bu gibi durumlarda taşıyıcının, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca eşyada meydana gelen zarardan sorumlu olmakla birlikte, gönderen tarafından yapılan yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapıldığı hususunun, Kanun'un 875. maddesinin 2. fıkrası çerçevesinde taşıyıcının tazminat borcunun doğmasında ve kapsamının belirlenmesinde dikkate alınması, taraflar arasındaki menfaat dengesine daha uygun düşer.

IV. GÖNDEREN TARAFINDAN YAPILMASI GEREKEN YÜKLEME VE/VEYA BOŞALTMAYA TAŞIYICININ SÜRÜCÜSÜNÜN YARDIM ETMESİ SORUNU

Uygulamada taşımayı gerçekleştiren ve taşıyıcının adamı niteliğindeki araç sürücüsünün, bu hususta bir anlaşma olmadığı hâlde gönderen veya gönderilen tarafından yapılması gereken yükleme ya da boşaltmaya yardım etmesi ve eşyanın bu sırada zarar görmesi bazı sorunlara yol açmaktadır. Bu gibi durumlarda yükleme veya boşaltma sırasında meydana gelen zarardan sorumluluğun belirlenmesinde, taşıyıcının sürücüsünün hangi amaçla yüklemeye veya boşaltmaya yardım ettiği önem arz eder. Zira buna göre yapılacak hukukî nitelen-dirmeye göre farklı sonuçlara varılmalıdır.

¹⁰⁰ OLG Hamm, 23.02.2012, 18 U 126/11 (TranspR 2012, H. 9 s. 376).

A. Sürücünün Taşıyıcının Bilgisi Olmadan ve Gönderen veya Gönderilenin Rızasıyla Yardım Etmesi

Çoğunlukla eşyanın taşıma aracına yüklenmesi veya boşaltılması sırasında gönderen ya da gönderilen, daha önce bu yönde bir anlaşma olmadığı hâlde taşıyıcının sürücüsünden yardım talep etmekte ve taşıyıcı da insanî ilişkiler çerçevesinde bu talebi kabul ederek gönderen veya gönderilene yardım etmektedir. Bu gibi durumlar genellikle aniden geliştiği için, sürücünün bu yardım talebini taşıyıcıya iletmesi mümkün olmamaktadır. Taşıyıcının sürücüsü, göndereni veya gönderilene ya da adamlarının ricasını geri çevirmemek amacıyla, bu ricayı kabul etmektedir.

Bu gibi durumlarda, taşıyıcının adamı niteliğini haiz sürücünün, yüklemeye veya boşaltmaya yardım etmesinin, taşıyıcının yükleme veya boşaltmaya ilişkin bir yükümlülük doğurup doğurmayacağı sorunu ortaya çıkar. Gönderen tarafından yapılması gereken bir yüklemenin veya boşaltmanın, sözleşme kurulduktan sonra tarafların karşılıklı örtüşen iradeleriyle taşıyıcı tarafından üstlenilmesi ve sözleşmede bu yönde bir değişiklik yapıldığının kabulü için, doğrudan taşıyıcıyla iletişime geçilerek yükleme veya boşaltma yükümlülüğünün taşıyıcı tarafından üstlenilmesine ilişkin anlaşma yapılması gerekir. Taşıyıcının sürücüsü, sözleşmenin hukuken geçerli şekilde değiştirilmesi için gerekli temsil yetkisini haiz değildir¹⁰¹.

Taşıyıcının haberinin olmadığı ve taşıyıcının sürücüsünün sadece hatır ilişkisi sebebiyle yardım etmeyi kabul ettiği durumlarda, sürücünün taşıyıcının değil, gönderenin veya gönderilene ifa yardımcısı olarak hareket eder¹⁰². Bu nedenle yükleme veya boşaltma sırasında yardım eden sürücünün bir kusuru veya ihmali nedeniyle taşınacak eşyanın zarara uğraması durumunda, oluşan zarardan taşıyıcının sorumlu tutulması mümkün değildir. Her ne kadar taşıyıcının sürücüsü, yükleme veya boşaltmada hatır ilişkisi nedeniyle yardım etse de, bu gibi durumlarda sürücü, hukukî niteliği itibarıyla gönderenin veya gönderilene ifa yardımcısı sayıldığı için, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak meydana gelen zarardan doğan sorumluluktan kurtulabilir.

¹⁰¹ Bununla birlikte küçük, aile işletmelerinde taşıyıcının taşıma aracını kendisinin veya taşıyıcıyı temsile yetkili bir aile bireyinin kullandığı durumlarda, aracın sürücüsü ile yapılacak anlaşmayla taşıma sözleşmesinin değiştirildiğinin kabulü mümkün olabilir (Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 331).

¹⁰² Koller, 2020, § 412, Kn. 11c; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 7; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 9; Reuschle [Ebenroth vd.], § 412, Kn. 18; Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 331; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 8; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 9. BGH, 28.05.1971, I ZR 149/69 (VersR 1971, H. 32, s. 755).

B. Sürücünün Yardım Ettiğini Bilmesine Rağmen Taşıyıcının Bu Duruma Sessiz Kalması

Uygulamada taşıyıcının, sürücüsünün hatır ilişkisine dayalı olarak müşteri memnuniyeti bakımından müşterilerine yükleme veya boşaltma sırasında yardım ettiğini bilmesine rağmen sürücünün bu davranışına karşı bilinçli olarak sessiz kaldığı hâller oldukça fazladır.

Böyle durumlarda da taşıyıcının sürücüsü, yükleme veya boşaltma sırasında gösterdiği yardım faaliyetini, taşıyıcının bu faaliyetten haberi olmadığı ihtimalinde olduğu gibi, gönderen veya gönderilenin emri ve gözetimi altında gerçekleştirir. Başka bir ifadeyle taşıyıcının, kendi sürücüsünün hatır ilişkisi kapsamında yükleme veya boşaltma sırasında gönderene ya da gönderilene yardım ettiğini bilmesi ve bilinçli olarak bu duruma sessiz kalması, sürücünün yükleme veya boşaltma faaliyetiyle sınırlı olarak kısmen gönderenin veya gönderilenin emrine verilmesi anlamına gelir. Bu ihtimalde de sürücü, gönderenin veya gönderilenin gözetimi ve denetimi altında yüklemeye veya boşaltmaya yardımcı olduğu için, taşıyıcının dolaylı zilyetlik yoluyla da olsa, yüklenen veya boşaltılan eşya üzerinde herhangi bir hâkimiyetinden bahsedilemez¹⁰³. Dolayısıyla bu ihtimalde de sürücünün bir kusuru veya ihmali nedeniyle taşınacak eşyanın zarara uğraması durumunda, oluşan zarardan taşıyıcı sorumlu olmaz.

C. Sürücünün Taşıyıcının Talimatıyla Yükleme veya Boşaltmaya Yardım Etmesi

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrası uyarınca yükleme ve boşaltmanın gönderen tarafından yapılması gereken durumlarda taşıyıcı, müşteri memnuniyeti için sürücüsüne yükleme veya boşaltma sırasında gönderen ve gönderilene yardımcı olmasını isteyebilir. Sürücü yüklemeye ve boşaltmada, gönderene ve gönderilene yardımcı olması konusunda doğrudan taşıyıcıdan talimat almışsa, sürücünün yükleme veya boşaltma sırasında eşyaya verdiği zarardan taşıyıcının sorumlu olup olmadığı belirlenirken, somut olayın özelliklerinin dikkatli bir biçimde incelenmesi gerekir. Taşıyıcı, sürücüye yüklemeye veya boşaltmada yardımcı olması konusunda bir talimat vermiş olsa bile, genellikle yüklemeye veya boşaltmada sürücünün katkısı için gönderenden ayrıca bir ücret talep edilmemektedir. Özellikle taşınacak eşyanın çok büyük veya ağır

¹⁰³ Koller, 2020, § 412, Kn. 12; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 10; Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 331; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 8; Kirchhof [Häublein/Hoffmann-Theinert], § 412, Kn. 9.

olmadığı durumlarda gönderen ve gönderilen de, taşıyıcının sürücüsünün kendisine yardımcı olmasını beklemektedir.

Bu gibi durumlarda Alman hukukunda doktrindeki katıldığımız görüşe göre, sürücünün yükleme veya boşaltma sırasında eşyaya verdiği zarardan taşıyıcının sorumluluğu, sürücünün yardımcı olma faaliyetini gönderenin veya gönderilenin denetimi ve gözetimi altında yapıp yapmadığına göre belirlenmelidir¹⁰⁴. Başka bir ifadeyle, sürücünün yardımcı olma konusunda taşıyıcıdan talimat alıp almadığından bağımsız olarak, yüklemeye ve boşaltmaya yardımcı olurken gönderen veya gönderilenin denetim ve gözetimi altında olup olmadığına bakılmalıdır. Zira sürücü, taşıyıcıdan yardımcı olma konusunda bir talimat almış olsa bile, eşyayı yüklemeye veya boşaltmaya gönderenin veya gönderilenin denetim ve gözetimi altında yardımcı oluyorsa, taşıyıcının dolaylı olarak da olsa eşya üzerinde herhangi bir hâkimiyeti söz konusu olmaz. Bu nedenle taşıyıcı, sürücünün yardımcı olma faaliyeti sırasında meydana gelen zarardan Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu tutulamaz.

D. Taşıyıcının, Gönderenin veya Gönderilenin Bilgisi ve/veya Rızası Olmadan Sürücünün Kendiliğinden Yükleme veya Boşaltmayı Gerçekleştirilmesi

Taşıyıcının sürücüsü, özellikle bekleme süresini kısaltmak için kendiliğinden yüklemenin veya boşaltmanın yapılmasına başlayabilir. Toplama yük şeklinde yapılan taşımalarda, taşıma süresi kararlaştırılmışsa, taşıyıcının birden fazla gönderilene, kararlaştırılan sürede teslim yapabilmesi için, yüklemenin ve boşaltmanın mümkün olduğunca kısa sürede yapılması gerekir.

Diğer ihtimallerden farklı olarak bu ihtimalde gönderen veya gönderilen, yüklemede veya boşaltmada taşıyıcının sürücüsünden yardımcı olmasını talep etmemek, taşıyıcının sürücüsü kendiliğinden yüklemeye veya boşaltmaya dahil olmaktadır. Taşıyıcı, bilgisi dışında da olsa, sürücünün yüklemeye veya boşaltmaya kendiliğinden katıldığı durumlarda eşyaya verilen zarardan sorumludur (TTK m. 879, TBK m. 116¹⁰⁵).

¹⁰⁴ Neufang - Valder, Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr, s. 332; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 10; Koller, 2020, § 412, Kn. 12; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 8.

¹⁰⁵ Yüklemenin ve boşaltmanın, gönderen ve gönderilen tarafından yapılması gereken durumlarda sürücü, eşyayı kendiliğinden yüklemeye veya boşaltmaya başlarsa, taşıyıcının ifa etmekle yükümlü olmadığı bir edimi yerine getirir. Ancak taşıma sözleşmesi kapsamında taşıyıcı eşyayı taşımaya üstlendiğinden, bu borcun ifasında yararlanan yardımcı kişilerin (ifa yardımcıları) verdikleri zararların "borcun ifası" kapsamında olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Taşıyıcının Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrasına göre mi, yoksa sözleşmenin pozitif (müspet) ihlâli nedeniyle Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesine göre mi sorumlu olacağı hususu ise, somut olayın özellikleri gözetilerek belirlenmelidir. Taşıyıcının, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrasına göre sorumlu olabilmesi için eşyanın taşıyıcıya teslim edilmiş olması ve eşyanın taşıyıcının zilyetliğinde olması gerekir. Dolayısıyla sürücünün kendiliğinden yüklemeye veya boşaltmaya dahil olduğu durumlarda taşıyıcının sorumluluğunun kaynağı olan hükümler tespit edilirken, eşyanın taşıyıcının zilyetliğinde olup olmadığı incelenmelidir¹⁰⁶.

Gönderen tarafından yapılması gereken bir yükleme söz konusuysa ve sürücü kendiliğinden eşyayı yüklemeye çalışırken eşyaya zarar verirse, eşyanın taşıyıcının zilyetliğinde olduğunun kabulü mümkün değildir. Çünkü taşıyıcının zilyetliğinin varlığı için, eşyanın hâkimiyet alanına girmesinin yanı sıra zilyetliği devralma iradesinin de bulunması gerekir. Sözleşmede aksine bir düzenleme bulunmadığı için yüklemenin gönderen tarafından yapılması gerektiği hâllerde, taşıyıcının eşya üzerindeki zilyetliği devralma iradesi, eşyanın taşıma aracına yüklenmesiyle başlar. Dolayısıyla gönderen tarafından yapılması gereken yüklemeye, sürücünün kendiliğinden dâhil olması nedeniyle eşyanın zarara uğraması durumunda taşıyıcı, sözleşmenin pozitif (müspet) ihlali nedeniyle sorumlu olur (TBK m. 112).

Gönderen tarafından yapılması gereken yüklemeye sürücünün kendiliğinden dâhil olması nedeniyle yükleme, taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmamış ve zarar bu sebeple taşıma sırasında meydana gelmişse, söz konusu zararın eşya taşıyıcı tarafından teslim alındıktan sonra meydana geldiğinin kabulü zorunludur¹⁰⁷. Dolayısıyla taşıyıcı, sürücünün kusurlu fiilî nedeniyle meydana gelen zarardan kendi fiilî gibi (TTK m. 879) Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu olur.

de taşıma işi bir bütün olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla taşıyıcının ifa etmekle yükümlü olmadığı yüklemeye veya boşaltmaya, taşıyıcının sürücüsünün dâhil olması nedeniyle, sürücünün bu faaliyeti yerine getirirken eşyaya verdiği zarar, rastlantısal olarak (*bei Gelegenheit*) değil, taşıma borcuyla bağlantılı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle, sürücünün verdiği zararlardan taşıyıcı, borcun ifasında yararlanan yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluğu düzenleyen Türk Borçlar Kanunu'nun 116. maddesi uyarınca sorumludur. Alman hukukunda aynı yöndeki görüş için bkz. Koller, 2020, § 412, Kn. 14; Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 332; Wieske [Heidel/Schall], § 412, Kn. 8.

¹⁰⁶ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 332; Koller, 2020, § 412, Kn. 14; Schlüter [Heymann HGB], § 412, Kn. 10; Paschke [Oetker], § 412, Kn. 7.

¹⁰⁷ Neufang - Valder, *Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr*, s. 332; Koller, 2020, § 412, Kn. 14, § 425, Kn. 40.

Gönderilen tarafından yapılması gereken bir boşaltmada taşıyıcının sürücüsü kendiliğinden boşaltmaya başlarsa, taşıyıcının eşya üzerindeki zilyetliği henüz gönderilene devredilmediğinden, Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu olacağının kabulü gerekir. Zira taşıyıcının yüke özen borcu, eşyanın teslimiyle sona erer. Eşyanın teslim edilmek üzere gönderilenin hâkimiyetine bırakılması ve gönderilenin eşyanın zilyetliğini devralma iradesiyle hareket ettiği durumlarda teslimden bahsedilebilir. Taşıyıcının sürücüsünün, gönderilenin bilgisi ve/veya rızası olmadan taşıma aracından çıkardığı durumlarda gönderilenin eşyanın zilyetliğini devralma iradesinden bahsedilemez. Dolayısıyla bu süre içerisinde de taşıyıcının yüke özen borcunun devam ettiğinin kabulü zorunludur.

SONUÇ

Mülgâ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı olarak, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinde karayoluyla yapılan eşya taşımalarında eşyanın yüklenmesi ve boşaltılmasına ilişkin olarak açık bir düzenleme öngörülmüştür. Bu düzenlemeye göre sözleşmeden, durumun gereğinden veya ticarî teamülden aksi anlaşılmadıkça; gönderen, eşyayı, taşıma güvenliğine uygun biçimde araca koyarak, istifleyerek, bağlayarak, sabitleyerek yüklemek ve aynı şekilde boşaltmak zorundadır. Taşıyıcı, yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 1. fıkrasında, "taşıma güvenliği" ve "işletme güvenliği" gibi kavramlar kullanılmasına rağmen bu kavramların tanımına yer verilmemiştir. Taşıma güvenliği, eşyanın olağan ve öngörülebilir taşıma koşullarından doğabilecek zararlara karşı korunmasını ifade eder. Taşıma güvenliği, taşıma aracının ve aracın işletilmesinin, yüklenen eşya üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Somut olayda taşıma güvenliğinin sağlandığının kabul edilebilmesi için gerekli kıstaslara ilişkin mehz Alman hukukunda ve hukukumuzda herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Alman yargı kararlarında yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olup olmadığının, Alman Mühendisler Derneği tarafından yayımlanan yönergeler ve Alman Standartları Enstitüsü tarafından taşıma güvenliğine ilişkin yayımlanan standartlar esas alınarak yapılacak olan bir değerlendirme kapsamında belirleneceği kabul edilmektedir. Yargıtay kararlarında ise yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılıp yapılmadığının belirlenmesi için Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 266. maddesi uyarınca bilirkişi incelemesine başvurulması gerektiği ve oluşturulacak olan bilirkişi heyetinde, taşıma ve taşınan emtia konusunda

uzman bir kişilerin de yer alması gerektiği belirtilmektedir. İşletme güvenliği, en yalın ifadeyle yüklenmiş aracın trafik bakımından hiçbir tehlike teşkil etmemesini ifade eder. Taşıma aracı, özellikle taşıma güzergâhı üzerindeki trafikte ortaya çıkması olası olan her türlü durumun üstesinden gelebilecek şekilde yüklenmişse, aracın işletme güvenliğine uygun olduğu kabul edilir. Taşıma güvenliği yükle ilgili, işletme güvenliği ise yüklenmiş olan taşıma aracıyla ve üçüncü kişilerin yüklemesi yapılmış taşıma aracından kaynaklı tehlikelerden korunmasıyla ilgili bir kavramdır.

Yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılması veya taşıyıcının yapılan yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmasını sağlama yükümlülüğünü ihlâl etmesi nedeniyle herhangi bir zararın doğması hâlinde, ortaya çıkan zararlar ilgili olarak sorumluluğun belirlenmesi bakımından öncelikle yükleme veya boşaltma borcunun sözleşmenin hangi tarafınca ifa edilmesi gerektiğinin tespit edilmesi gerekir. Yüklemenin veya boşaltmanın, gönderen veya gönderilen tarafından taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmaması nedeniyle eşya zarara uğramışsa, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak eşyada meydana gelen zarar nedeniyle doğan sorumluluktan kurtulabilir. Yüklemenin taşıma güvenliğine uygun şekilde yapılmadığını tespit eden taşıyıcı, vereceği talimat doğrultusunda yükleme taşıma güvenliğine uygun hâle getirilene kadar taşımaya başlamaktan kaçınabilir. Yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun 863. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "makûl süreyi" aşarsa, taşıyıcı makûl yükleme süresini aşan süre için bekleme ücreti talep edebilir. Gönderen, yüklemeyi taşıma güvenliğine uygun hâle getirmeyi reddederse, taşıyıcı Türk Ticaret Kanunu'nun 867. maddesinin 1. fıkrası uyarınca gönderene makûl bir süre vererek, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesini talep edebilir ve bu sürenin sonunda taşıyıcı sözleşmeyi feshedebilir veya 865. maddenin 2. fıkrasına göre haklarını kullanabilir (TTK m. 867/2).

Taşıma başladıktan sonra yüklemenin işletme güvenliğine uygun olmadığı anlaşılabilir. Taşımaya, işletme güvenliğine uygun şekilde devam edilmesinin mümkün olmaması, bir taşıma engeli niteliğindedir. Bu nedenle taşıyıcının Türk Ticaret Kanunu'nun 869. maddesi uyarınca tasarruf hakkı sahibine durumu derhâl bildirerek, işletme güvenliğine uygun olarak taşımaya devam edilebilmesi için gerekli talimatı alması gerekir. Öte yandan taşıyıcı, yüklemenin taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapıldığını, taşımaya başlamadan önce fark etmesine rağmen yüklemenin taşıma güvenliğine uygun hâle getirilmesi için

taşıyıcıyı uyarılmıŝsa, taşıma sırasında eşyanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılan yükleme nedeniyle uğradığı zarardan sorumlu olur.

Yüklemenin veya boşaltmanın taşıyıcı tarafından yapılması gerektiği durumlarda, eşyanın yüklemenin veya boşaltmanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılması sebebiyle zarar görmesi hâlinde, taşıyıcı taşınan eşyada meydana gelen zarardan sorumludur.

Eşyanın taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yüklenmesi nedeniyle taşıma aracında veya aynı araçta taşınan diğer yükte zarar meydana gelmesi mümkündür. Gönderen veya gönderilen tarafından taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yapılan yükleme veya boşaltma, borca aykırılık teşkil ettiğinden, taşıyıcı bundan dolayı uğradığı zararı gönderenden Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesi uyarınca talep edebilir. Taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yükleme yapan gönderen ile eşyası zarar gören diğer gönderen(ler) arasında sözleşmesel bir ilişki bulunmadığından, eşyası zarar gören diğer gönderenler, uğradıkları zararı taşıma güvenliğine uygun olmayan şekilde yükleme veya boşaltma yapan gönderenden veya gönderilenden haksız fiil hükümlerine göre talep edebilir. Taşıyıcı, eşyası zarar gören diğer gönderenlere taşıma sözleşmesi kapsamında ödemek zorunda kaldığı tazminat miktarını da Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesi uyarınca taşıma güvenliğine aykırı şekilde yükleme veya boşaltma yapan gönderen veya gönderilenden talep edebilir.

Taşıma güvenliğinin yanı sıra yüklemenin işletme güvenliğine uygun olması gerekir ve yüklemenin işletme güvenliğine uygunluğu taşıyıcı tarafından sağlanmalıdır. Taşıyıcı, yüklemenin işletme güvenliğine aykırı olması nedeniyle eşyada meydana gelen zarardan Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumludur. İşletme güvenliğine aykırılığın, somut olayda eşyada meydana gelen zarara etki etmemiş olması, taşıyıcının eşyada meydana gelen zarardan doğan sorumluluğundan kurtulması için yeterli değildir.

Uygulamada taşımayı gerçekleştiren ve taşıyıcının adamı niteliğindeki araç sürücüsünün, herhangi bir anlaşma olmadığı hâlide gönderen veya gönderilen tarafından yapılması gereken yükleme ya da boşaltmaya yardım etmesi ve eşyanın bu sırada zarar görmesi bazı sorunlara yol açmaktadır. Bu gibi durumlarda yükleme veya boşaltma sırasında meydana gelen zarardan sorumluluğun belirlenmesinde, taşıyıcının sürücüsünün hangi amaçla yüklemeye veya boşaltmaya yardım etmiş olduğu önemlidir. Taşıyıcının haberinin olmadığı ve taşıyıcının sürücüsünün sadece hatır ilişkisi sebebiyle gönderene veya gönderilene, yüklemeye veya boşaltmada yardım etmeyi kabul ettiği durumlarda, sü-

rücü taşıyıcının değil, gönderenin veya gönderilenin ifa yardımcısı olarak hareket eder. Bu nedenle taşıyıcı meydana gelen zarardan Türk Ticaret Kanunu'nun 878. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendine dayanarak sorumluluktan kurtulabilir.

Taşıyıcı, hatır ilişkisine dayalı olarak müşteri memnuniyeti bakımından sürücüsünün müşterilerine yükleme veya boşaltma sırasında yardım ettiğini bilmesine rağmen sürücünün bu davranışına karşı bilinçli olarak sessiz kalmışsa veya müşteri memnuniyeti için sürücüsüne yükleme veya boşaltma sırasında gönderene ve gönderilene yardımcı olması yönünde talimat vermişse, sürücünün yardımcı olmasından doğan zarardan taşıyıcının sorumlu tutulup tutulmayacağı, sürücünün yüklemeye ve boşaltmaya yardımcı olurken gönderen veya gönderilenin denetim ve gözetimi altında olup olmamasına göre belirlenmelidir. Sürücü, eşyayı yüklemeye veya boşaltmaya, gönderenin veya gönderilenin denetim ve gözetimi altında yardımcı oluyorsa, taşıyıcının dolaylı olarak da olsa, eşya üzerinde herhangi bir hâkimiyeti söz konusu olmaz. Bu nedenle taşıyıcı, sürücüsünün yardımcı olma faaliyeti sırasında meydana gelen zarardan Türk Ticaret Kanunu'nun 875. maddesinin 1. fıkrası uyarınca sorumlu tutulmaz.

Yüklemenin ve boşaltmanın daha hızlı yapılabilmesi ve bekleme süresinin kısaltılması için sürücünün; taşıyıcının, gönderenin veya gönderilenin bilgisi ve/veya rızası olmadan kendiliğinden yüklemeye veya boşaltmaya dahil olduğu bazı durumlar söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda taşıyıcı, bilgisi dışında da olsa, sürücüsünün yüklemeye veya boşaltmaya kendiliğinden katıldığı durumlarda eşyaya verilen zarardan dolayı sorumlu olur (TTK m. 879, TBK m. 116).

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL Burak, *Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, 2. Bası, Adalet Yayınları, 2012.
- ADIGÜZEL Burak, *Taşıma Hukuku (Deniz Ticareti Hariç)*, 4. Bası, Adalet Yayınları, 2021.
- AKYOL Şener, *Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme*, Fakülteler Matbaası, 1976.
- ANDRESEN Bernd - VALDER Hubert, *Speditions-, Fracht und Lagerrecht-Handbuch des Transportrechts mit Kommentaren*, Erich Schmidt Verlag, 2019.
- ARKAN Sabih, *Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 1982.
- ARKAN Sabih, "Karayoluyla Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu", *Sorumluluk ve Sigorta Hukuku Bakımından Eşya Taşımacılığı Sempozyumu 26-27 Ocak 1984*, Sevinç Matbaası, 1984, s. 97-125.
- ARKAN Sabih, *Ticari İşletme Hukuku*, 27. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları, 2021.
- ARSLANLI Halil, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri-Umumî Hükümler*, 2. Bası, Sulhi Garan Matbaası, 1959.
- ATABEK Reşat, *Eşya Taşıma Hukuku*, Sulhi Garan Matbaası, 1960.
- AYDIN Alihan, *CMR'ye Göre Taşıyıcının Ziya, Hasar ve Gecikmeden Doğan Sorumluluğu*, 2. Bası, Arıkan Yayıncılık, 2006.
- BULUT Hakan, Karayoluyla Yurtiçi Eşya Taşımacılığında Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Sorumluluğu, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Diyarbakır 2017.
- CAN Mertol, *Türk Taşıma Hukukunun Genel Esasları, C. I*, İmaj Yayınevi, 2017.
- CANARIS Claus-Wilhelm - HABERSACK Mathias - SCHÄFER Carsten, *Staub - Handelsgesetzbuch Großkommentar Bd. 12/2*, 5. Aufl., De Gruyter, 2014 (Yazar [Staub HGB]).
- CONGAR Hikmet Cem, *CMR ve Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Uyarınca Karayolu Taşımacılığında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Seçkin Yayınları, 2021.
- EBENROTH Carsten Thomas - BOUJONG Karlheinz - JOOST Detlev - STROHN Lutz, *Handelsgesetzbuch Band 2*, 4. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2020 (Yazar [Ebenroth vd.]).
- EMİNOĞLU Cafer, "Türk Ticaret Kanunu'nun 864. Maddesi Kapsamında Gönderenin Kusursuz Sorumluluğu", *GÜHFD*, C. XIX, S. 3, Y. 2015, s. 25-53.
- ERDOĞAN Ersin - ÜÇÜNCÜ Sümeyye Hilal, "Bilirkişilik Kurumu ve Bilirkişi Raporlarının Delil Değerine İlişkin Bazı Sorunlar", *HHFD*, C. 10, S. 1, Y. 2020, s. 354-387.

- ERDOĞAN Mustafa, **CMR ve TTK Kapsamında Taşıyıcının Eşyanın Hasarından Doğan Sorumluluğu**, Oniki Levha Yayıncılık, 2020.
- ERNSTHALER Jürgen, **Gemeinschaftskommentar zum Handelsgesetzbuch (HGB) mit UN-Kaufrecht**, 8. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2015 (Yazar [Ernsthaler]).
- FREMUTH Fritz - THUME Klaus, **Kommentar zum Transportrecht, Paragraphen §§ 407-475 h HGB, WA und ADSp.**, Recht und Wirtschaft Verlag, 2000 (Yazar [Fremuth/Thume]).
- FURRER Andreas, "Frachtrecht - das unterschätzte Bindeglied im Vertriebsrecht", **Anwaltsrevue** 2016, H-11-12, s. 497-503.
- FURRER Andreas - VASELLA Juana, **Schweizerisches Fracht-, Speditions- und Lagerrecht**, Stämpfli Verlag, 2016.
- GRÜNEBERG Christian, **Beck'scher Kurzkommentar - Bürgerliches Gesetzbuch**, 81. Aufl., C.H. Beck Verlag, 2021.
- HAU Wolfgang - POSECK Roman, **Beck'scher Online-Kommentar zum BGB**, 60. Edt., C. H. Beck Verlag 2021 (Yazar [Hau/Poseck]).
- HÄUBLEIN Martin - HOFFMANN-THEINERT Roland, **Beck'scher Online-Kommentar**, 30. Edt., C. H. Beck Verlag, (Yazar [Häublein/Hoffmann-Theinert]).
- HEIDEL Thomas - SCHALL Alexander, **Handelsgesetzbuch - Handkommentar**, 3. Aufl., Nomos Verlag, 2020 (Yazar [Heidel/Schall]).
- HERBER Rolf - SCHMIDT Christine, **Münchener Kommentar zum HGB Bd. 7**, 4. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2020 (Yazar [MüKo HGB]).
- HEUER Klaus, "Das künftige deutsche Frachtrecht", **TranspR** H. 2, 1998, s. 45-51.
- HOCHSTRASSER Michael, Freizeichnung zugunsten und zulasten Dritter, Schulthess Verlag, 2006.
- HOPT Klaus J. - KUMPAN Christoph - MERKT Hanno - ROTH Merkt - BAUMBACH Adolf, **Beck'sche Kurzkommentar - Handelsgesetzbuch**, 39. Aufl., C.H.Beck, 2020 (Yazar [Hopt vd.]).
- HORN Norbert, **Heymann-Handelsgesetzbuch Bd. 4**, 2. Aufl., De Gruyter, 2005 (Yazar [Heymann HGB]).
- İMRE Zahit, Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, İsmail Akgün Matbaası, 1949.
- KAYA Arslan, "Taşıyıcının Kara Yolu ile Eşya Taşımaya İlişkin Uluslararası Sözleşmede (CMR) Öngörülen Sorumluluğunun Esasları", **İHM**, C. 56, S. 1-4, Y. 1998, s. 239-267.
- KIRAN Süleyman, **Taşıma Hukukunda Karayoluyla Tehlikeli Eşya Taşımaya**, Adalet Yayınları, 2015.

- KLUMPP Steffen - RIEBLE Volker - LÖWISCH Manfred, **J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch- Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: §§ 328-345 (Vertrag zugunsten Dritter, Draufgabe, Vertragsstrafe)**, De Gruyter, 2020 (Yazar [Staudinger BGB]).
- KOLLER Ingo, **Transportrecht**, 10. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2020.
- KOLLER Ingo - KINDLER Peter - ROTH WULF - DRÜEN Klaus-Dieter, **Handelsgesetzbuch**, 9. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2019.
- KRÜGER Wolfgang, **Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Bd. III**, 8. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2019 (Yazar [MüKo BGB]).
- KÜÇÜKÇAPRAZ Serhat, "Karayoluyla Tehlikeli Madde Taşımadan Doğan Hukuki Sorumluluk", **ASBÜHFD**, C. 2, S. 1, Y. 2020, s. 187-228.
- NEUFANG Detlev - VALDER Hubert, "Laden und Ladungssicherung im Straßengüterverkehr - Wer ist verantwortlich?", **TranspR** H. 2009, 2002, s. 325-334.
- OETKER Hartmut, **Handelsgesetzbuch**, 6. Aufl., C. H. Beck Verlag, 2019 (Yazar [Oetker]).
- OĞUZMAN M. Kemal - ÖZ Turgut, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II**, 16. Bası, Vedat Yayıncılık, 2021.
- ÖZ Turgut - ACAR Faruk - GÖKYAYLA K. Emre - DEVELİOĞLU H. Murat, **İstanbul Şerhi-Türk Borçlar Kanunu C. II-III**, 3. Bası, Vedat Yayıncılık, 2019.
- POROY Reha - YASAMAN Hamdi, **Ticarî İşletme Hukuku**, 17. Bası, Vedat Kitapçılık, 2018.
- RÖSCH Heinz, „Das Ladengeschäft nach KVO und CMR“, **BB** H.1, 1982, s. 20-24.
- SEVEN Vural, **6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK m. 856-893) Hükümlerine Göre Taşıma Hukukunda Gönderilen**, Yetkin Yayınları, 2012.
- SEVEN Vural, **Taşıma Hukuku, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını**, 2. Bası, Eskişehir 2011 (Taşıma Hukuku).
- SEVEN Vural - OYAL Ahmet Batuhan, "Taşıma Hukukunda Riziko Alanı İlkesi Bağlamında Nötr Alan ve COVID-19'un Nötr Alan Olarak Değerlendirilmesi", **İHM**, C. 78, S. 2, Y. 2020, s. 611-655.
- TANRIVER Süha, **Hukukumuzda Bilirkişilik**, Yetkin Yayınları, 2017.
- TÜRKEK Doğuş Taylan, "Taşıyıcının En Yüksek Özeni Üzerine Bir İnceleme (TTK m. 876)", **DEÜHFD**, C. 22, S. 1, Y. 2020, s. 255-320.
- VALDER Hubert, „Das Entladen von Gütern im Straßengüterverkehr“, **Transport-Wirtschaft-Recht Gedächtnisschrift für Johann Georg Helm**, De Gruyter 2001, s. 355-364.

WILTING Frank, „Pflichten des Empfängers”, *TranspR* H. 5, 2016, s. 172-180.

YAVAŞ Aksoy, *Kara Yolunda Konteyner ile Yapılan Yük Taşımada Kayıp veya Hasardan Doğan Sorumluluk (Türk Hukukunda ve Uluslararası Sözleşmelerde)*, Oniki Levha Yayıncılık, 2016.

YAVUZ Mustafa, “Ticarî Davalarda Ticarî Örf ve Âdetin Uygulanma Şartları”, *THD*, C. 15, S. 172, Y. 2020, s. 2572-2576.

YILDIRIM Kamil, “Bilirkişi Delilinin Mukayeseli Hukuk ve Türk Hukukundaki Durumu”, *75. Yaş Günü İçin Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı*, Vedat Yayıncılık, 2004, s. 833-841.

YILDIZ Şükrü, “TTK Hükümleri Işığında Taşıyıcının (Kara Yoluyla) Eşya Taşımadan Doğan Sorumluluğu”, *İTÜSBD*, C. 28, S. 2, Y. 2015, s. 97-109.

ZEYNELOĞLU Ahmet, *Taşıma Hukuku*, 2. Bası, Yetkin Yayınları, 1993.

KISALTMALAR

ASBÜHFD	: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Aufl.	: Auflage
BB	: Betriebsberater
Bd.	: Band
Beck-RS	: Beck'sche Rechtsprechung
BGBI.	: Bundesgesetzesblatt
BGH	: Bundesgerichtshof
BT-Drucks.	: Bundestagsdrucksache
C.	: Cilt
CMR	: Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Edt.	: Edition
f.	: fıkra
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
H.	: Heft
HD	: Hukuk Dairesi
HGB	: Handelsgesetzbuch
HHFD	: Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi
İTÜSBD	: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
Kn.	: Kenar Numarası
m.	: madde
MDR	: Monatsschrift für Deutsches Recht
MüKo	: Münchener Kommentar
NJW	: Neue Juristische Wochenschrift
NJW-RR	: Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report
Nr.	: Nummer
OLG	: Oberlandesgericht
RdTW	: Recht der Transportwirtschaft

1315 | Dr. Ahmet Batuhan OYAL

RegE : Regierungsentwurf
RG : Resmî Gazete
S. : Sayı
s. : Sayfa
THD : Terazi Hukuk Dergisi
TranspR : Zeitschrift Transportrecht
TTK : Türk Ticaret Kanunu
VersR : Versicherungsrecht
Y. : Yıl